

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie

Diplomová práce

Bc. Kryštof Kratochvíl

Kriminalizace indické politiky a některé její projevy

The Criminalization of Indian Politics and some of its Features

Praha 2018

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Hons, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu své diplomové práce panu Mgr. Pavlu Honsovi, Ph.D. za odborné vedení a rady při jejím zpracování.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 21. července 2018

Kryštof Kratochvíl

Klíčová slova (česky)

Indie, politika, korupce, kriminalizace, banditismus

Klíčová slova (anglicky):

India, politics, corruption, criminalization, banditism

Abstrakt (česky)

Diplomová práce se zaměřuje na fenomén kriminalizace indické politiky. Obsáhlé téma je zpracováno z několika hledisek, kromě obecných jevů provázejících kriminalizaci politiky je na příklad rozebírána institucionalizovaná korupce v nejvyšších sférách indické společnosti i přetrvávající spolupráce regionálních politiků s místními drobnými kriminálníky. Analyzujeme také hlubší příčiny masivní voličské podpory kontroverzních kandidátů a jejich úspěch v demokratickém volebním klání. S tímto úzce souvisí další kapitola shrnující vývoj legislativních opatření, které indický stát přijal s cílem zamezit kriminalizaci a dalším negativním jevům.

V závěrečném oddíle se diplomová práce zabývá problematikou banditismu a zkoumá fenomén „hrdinného bandity“ s přihlédnutím k indickému prostředí a specifickým rysům tamější společnosti. Podrobněji se zabývá bandity Phúlan Déví a Vírappanem a objasňujeme, jakým způsobem tyto dvě výrazné osobnosti ovlivňovaly nedávnou indickou politiku či jak využívaly politiky pro dosažení vlastních cílů. Zároveň se snažíme prokázat, že etablování banditů ve státním aparátu je příznak finální fáze kriminalizace politiky, a nikoliv pouhý ojedinělý exces.

Abstract (in English):

This diploma thesis focuses on the phenomenon of criminalization in Indian politics. The extensive subject is dealt with in several ways. Apart from the general phenomena surrounding the criminalization of politics, there is, for example, an analysis of institutionalized corruption in the highest spheres of Indian society, as well as ongoing cooperation between regional politicians and local minor criminals. We also analyze the deeper causes of massive electoral support for controversial candidates and their success in a democratic electoral contest. This is closely related to another chapter summarizing the development of legislative measures taken by the Indian state in order to avoid criminalization and other negative phenomena.

In the final section, the diploma thesis examines the phenomenon of "bandit heroes" taking into account the Indian environment and the specific features of the local society. It is concerned in more detail with Phoolan Devi and Veerappan's bandits and explains how these two prominent personalities influenced the recent Indian policy and how they used policies to achieve their own goals. At the same time, we are trying to prove that the establishment of bandits in the state apparatus is a symptom of the final phase of criminalization of politics and not just a singular excess.

OBSAH

1	ÚVOD.....	9
1.1	Kriminalizace politiky.....	9
1.1.1	Historický vývoj.....	11
1.1.2	Sociální aspekty.....	12
2	DEMOKRACIE A KRIMINALIZACE.....	15
2.1	Korupce.....	16
2.1.1	Korupce a nezávislá Indie.....	17
2.1.2	Politické skandály.....	20
2.2	Kriminálníci v politice.....	24
2.2.1	Případ Uttarpradéš.....	25
2.2.2	Šibú Sórén a indický divoký západ.....	27
2.3	Příčiny podpory politiků – kriminálních.....	29
2.3.1	Sociální role gundů.....	30
2.3.2	Kariéra gundů.....	34
2.3.3	Důležitost uzavřených lokalit.....	37
2.3.4	Volby podle etnika a klientelistická demokracie.....	38
2.3.5	Kasta politiků.....	40
3	BANDITÉ, SPOLEČNOST A POLITIKA.....	42
3.1	Banditismus jako sociální jev.....	42
3.2	Bandité a Indie.....	45
3.3	Bandité z údolí řeky Čambal.....	46
3.4	Phúlan Déví.....	48
3.4.1	Utrpení a pomsta.....	49
3.4.2	Kapitulace.....	51
3.4.3	Politická kariéra.....	51
3.4.4	Smrt a odkaz.....	54
3.5	Vírappan.....	55

3.5.1	Předchůdce	55
3.5.2	Vírappanova kariéra	56
3.5.3	Únos herce Rádžkumára	57
3.5.4	Vírappan a politika	58
3.5.5	Poslední zločin	60
3.6	Bandité, nebo politici?	61
4	DEMOKRATICKÉ INSTITUCE V BOJI PROTI KRIMINALIZACI ..	63
4.1	Indická volební komise	63
4.1.1	Předepsaný kodex chování	66
4.2	Historický vývoj legislativních opatření.....	70
4.2.1	Zpráva Vohrovy komise	70
4.2.2	Legislativní opatření: současnost	72
4.3	Indický ombudsman.....	73
5	ZÁVĚR.....	75
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77

1 ÚVOD

Tato práce si klade za cíl přiblížit některé aspekty kriminalizace indické politiky. Nejprve definuji, co za kriminalizaci politiky považuji, a posléze se snažím probrat projevy i příčiny tohoto jevu. Mezi projevy přitom největší důležitost přikládám rozbujelé korupci – a to i té probíhající na nejvyšší společenské úrovni – a vzájemnému vztahu mezi kriminálními živly a politiky.

Příčiny pak spatřuji v socio-ekonomických podmínkách indické demokracie. Kriminalizaci indické politiky považuji za fenomén, který se neomezuje pouze na určité jedince, ale pramení ze stavu indické společnosti a její stratifikace. Tento fenomén zároveň vnímám jako negativní, indickou společnost ohrožující, ale zároveň za přirozený a podmíněný nedostatečným fungováním indického státního aparátu.

Snažím se postihnout celkový politický, společenský i historický kontext, ale důraz kladu i na vylíčení konkrétních a aktuálních projevů, ať už se jedná o velké korupční skandály nebo konkrétní případy politiků s kriminální minulostí.

V navazující pasáži se zabývám bandity a banditismem jako společenským jevem, který z mého pohledu funguje jako signifikantní propojení mezi společností, politikou a kriminalitou. Jedním z mých cílů je prokázat, že popularita banditů, stejně jako dalších, na politickou scénu úspěšně proniknuvších osob, pramení z pnutí probíhajícím uvnitř indické společnosti a z frustrace jejích členů.

Závěrečná část této práce je zároveň věnována vybraným legislativním opatřením a institucím, které jsou vytvořeny za účelem indickou demokracii a tím i indické občany před kriminalizací a jejími projevy ochraňovat.

1.1 KRIMINALIZACE POLITIKY

Za kriminalizaci politiky v této práci považuji přímý vliv trestně stíhaných, popřípadě v minulosti odsouzených osob, stejně jako osob s pochybnou morální pověstí, na chod politických stran, případně jejich kandidatura a následné zvolení do legislativních orgánů, ať už na celostátní či lokální úrovni. Kriminalizací zde ovšem není míněn pouhý výskyt takových osob na politické scéně, ale také využívání kriminálních metod k prosazování politických zájmů. Přestože v názvu této práce je uvedena kriminalizace politiky, jedná se o fenomén, jehož mnohé aspekty je nutné vnímat jako

celospolečenské, neomezující se pouze na politiku. Zároveň si uvědomuji, že propojením kriminálního podsvětí a politiky není zdaleka jen problémem indické republiky.

Na rozdíl od jiných studií a odborných prací zabývajících se tímto tématem, zejména těch z nich, které jsou psány indickými autory, si tato práce neklade za cíl předložit detailní postupy vedoucí ke zlepšení politicko-společenské situace. Přesto v závěru aspoň okrajově zmíním určité možnosti, které by mohly vést ke zlepšení současného stavu.

Situace v Indii je velmi vážná, neboť současné poměry podle mnohých indických badatelů narušují fungování tamního demokratického systému. V úvodu své práce nazvané *Criminalization of Politics in India: a Study* její autor Deepom Baruah zmiňuje (s. 4) vyjádření soudce v případě Indira Gándhí vs. Rádž Nárajan, že demokracie funguje na dvou základních předpokladech. Tím prvním je, že zemi vládou občany volení zástupci, jejichž jednání a chování přirozeně podléhá občanské kontrole. Druhým předpokladem pak je, že všichni občané mají stejnou možnost ovlivňovat politická rozhodnutí. Bez rovnosti občanů je demokratická forma vlády nepředstavitelná.

Stav indické demokracie a její specifika uvádím na jiném místě tohoto textu, nicméně již nyní se dá prohlásit, že demokratická teorie a praxe se od sebe liší. Odhlédneme-li od závažnosti kriminálního jednání, je do jisté míry pozoruhodné, jak může být tak vysoký počet zvolených zástupců přímo či nepřímo provázán s ilegálními aktivitami, nebo je dokonce samostatně vyvíjet. Svobodné volby jsou základní pilíř demokratického zřízení, jelikož se jedná o prostředek umožňující voličům eliminovat z politického klání nevhodné účastníky. Přičemž předpokládám, že politik obviněný z trestné činnosti, nebo politik v minulosti již za takovou činnost odsouzený, by měl být za takového problematického účastníka považován. Volební úspěchy zdánlivě nevhodných kandidátů ale tyto předpoklady nepotvrzují.

Podle analýzy nevládní organizace *Association for Democratic Reforms* 34 % poslanců zvolených v roce 2014 do Lók Sabhá disponuje kriminálními záznamy. Oproti předchozím celostátním volbám, které se konaly v roce 2009, se jedná o 4% nárůst (Elections 2014: 34% of newly-elected MPs have criminal cases against them 2014).

Političtí kandidáti s kriminálními záznamy představují znepokojující formu kriminalizace indické politiky. Tento jev se sice neomezuje pouze na Indii, nicméně

rozsah a používané metody, se kterými se v indickém prostředí setkáváme, jsou do jisté míry unikátní a nepřenositelné. „Pokud jsou kandidáti za své prohřešky odměňováni svým (znovu)zvolením, místo toho, aby byli v demokratických volbách odmítnuti, znamená to, že je buď něco špatného ve fungování demokracie, nebo v základním porozumění toho, jak vlastně demokracie funguje,“ píše Milan Vaishnav (2017, s. 13).

Citovaný Milan Vaishnav ve své knize *When Crime Pays*, která doposud nejzevrubnějším způsobem popisuje fenomén kriminalizace indické politiky, vymezuje hlavní otázky, na které je podle něj nutné najít odpovědi, chceme-li porozumět složitému problému provázanosti politiky a kriminální činnosti. První z nich je otázka týkající se důvodu, proč lidé s prokazatelnou kriminální minulostí vlastně vstupují do politiky a hrají v ní natolik zásadní roli. I v jiných zemích je obvyklé, že lidé s morálním profilem budícím pochyby disponují vlivem na politickou situaci, ale pozici v centru dění, na výsluní politické scény, přenechávají kariérním politikům a sami zůstávají v pozadí.

S tímto souvisí další otázka. Co vede politické strany k výběru kandidátů se záznamy v trestním rejstříku? Na první pohled by se zdálo, že umístění takových uchazečů na kandidátku politické uskupení v očích voličů spíše diskvalifikuje. Realita je mnohdy opačná, dokonce se může jevit, jako by se jednotlivé strany navzájem předháněly v tom, která z nich nominuje kontroverznějšího kandidáta.

Pak je třeba se ptát, co vede k podpoře takových kandidátů. Má-li volič na výběr mezi uchazečem s čistým trestním rejstříkem a kandidátem proslulým svým kriminálním jednáním, proč často dostává přednost druhý jmenovaný? „Podporují voliči kandidáty s kriminálními sklony nezáměrně, nebo je spíše jejich výběr vyjádřením souhlasu s takovým chováním?“ (Vaishnav 2017, s. 14). Na tyto otázky se snažím nalézt odpovědi v následujících kapitolách.

1.1.1 *Historický vývoj*

Během období boje za indickou nezávislost měli hlavní političtí předáci ideje o budoucím fungování společnosti. Vyzdvihovali společenskou zodpovědnost a snažili se, aby tato myšlenka zakořenila i na politické půdě. Nicméně postupem času začal na politické scéně převládat utilitarismus a pragmatismus. Nejedná se o nijak výjimečný proces, jelikož prosazování politického programu je podmíněno volebním úspěchem.

V této době si političtí představitelé už velmi dobře uvědomovali, že roztržitost společnosti je možné využít pro realizaci svých plánů. Kandidáti ve volbách byli vybíráni s ohledem na převládající voličskou základnu, jejíž hlasy bylo nutné získat k volebnímu vítězství. Nicméně pouhý správný výběr kandidáta se neukázal jako dostačující, důležitou se ukázala podpora významných členů komunity, včetně těch předáků s kontroverzní pověstí, ale o to silnějším vlivem na své stoupence.

Tím byl položen základní kámen k provázání politiky a nelegální činnosti. Standardní schéma bylo takové, že místní předák politické straně zajistil určité množství hlasů, ale zároveň dokázal v případě potřeby odradit konkurenční kandidáty a jejich podporovatele. Výjimkou samozřejmě nebyla ani finanční podpora. Výměnou za to obdržel vliv na chod státního aparátu, zvýšení svého společenského kreditu a ochrannou ruku pro případ potíží se zákonem.

Prohlubujícím se odcizením politiků od vlastních voličů došlo v určitých případech ke zvýšení poptávky po osobách, které by dokázaly zprostředkovat vzájemný kontakt. Někteří politici se na nich brzy stali závislími více, než byli v počátcích spolupráce. Tento posun ve vztahu politických uskupení a předáků jednotlivých komunit vyústil v posílení moci druhé skupiny. Za příznivých podmínek tak mohli zahájit vlastní kampaň, a v případě zvolení získat aspoň částečnou kontrolu nad administrativou.

Místo toho, aby jim politické strany konkurovaly ve volebním klání, které by pravděpodobně skončilo neúspěchem stranického kandidáta, zareagovaly často tak, že problematikým osobám přenechaly místo na svých kandidátních listinách.

1.1.2 Sociální aspekty

Indická společnost je již od starověku fragmentarizována na základě kastovní příslušnosti a náboženského vyznání. Toto členění se promítá i do světa zločinu, kriminálníky a jejich stoupence mnohdy nespojuje jen jejich společný cíl, ale tihnou k sobě i na základě příslušnosti ke stejné sociální komunitě. Motivy mnohých zločinů, kterých se dopouštějí lze pak hledat i v třídně motivované nenávisti. Přestože páchají trestnou činnost, dostává se jim často podpory od jejich komunity. Jedním z takových příkladů může být i případ Phúlan Déví, nejznámější indické banditky, která po propuštění z vězení, kde si odpykala trest za násilnou trestnou činnost, vstoupila díky masivní podpoře voličů do vysoké politiky.

Mnoho vůdčích představitelů mafiánských gangů si ve venkovských oblastech drží pozice díky své kastovní příslušnosti. Dokážou účinně ovlivňovat lokální politiku a nezřídka v ní přímo figurovat. V městských oblastech mafiánští donové nejsou natolik úspěšní v získávání voličské podpory a jejich vliv nedosahuje takového rozsahu, přestože i tady existují výjimky.

Zejména ve venkovských oblastech je příslušnost ke komunitě stále velmi silná. V souvislosti s tím zde panuje i větší rivalita a nesnášenlivost mezi jednotlivými společenskými skupinami. Místní vůdci upevňují svůj vliv tím, že se obratně stylizují do rolí ochránců celé komunity. Právě na takové představitele se politici nebo přímo politické strany obracejí, aby jim zajistili hlasy početné voličské základny, která snadno podléhá vůdcovské autoritě.

Snaha politiků o získání voličských hlasů prostřednictvím nekalých praktik podkopává víru v řádné fungování demokratického systému. Kromě toho platí, že veškeré administrativní procesy trvají dlouhou dobu, státní správa je protkaná korupcí a mnohdy je zaplacení úplatku jedinou možností občana, jak dosáhnout kýženého výsledku. Situace není lepší ani v indické justici, soudy jsou přetíženy kvůli nedostatku kvalifikovaných pracovníků a soudní stání tím pádem trvá velmi dlouhou dobu.

Takto fungující společnost vytváří ideální podmínky pro nárůst moci osob, které disponují prostředky pro zaplnění trhlin ve struktuře společenského systému. Pokud se nelze spravedlnosti dobrat legální cestou, pakliže stát nedokáže účinně bránit zájmy svých občanů, ti v něj ztrácí důvěru a obracejí se se svými potřebami na čelní představitele svých komunit. Ti díky své autoritě a kontaktům ve státní sféře, a v neposlední řadě i proto, že jim není cizí použití širokého spektra donucovacích prostředků, disponují mocí vyřešit daný problém efektivněji, tedy za výrazně kratší čas a s menšími finančními náklady. Jak roste počet jejich podporovatelů, zvyšuje se tím i jejich atraktivita jakožto politických spojenců. Symbióza mezi politiky a kriminálně jednajícími osobami vytváří začarovaný kruh, ze kterého je obtížně se vymanit.

Úzké vazby mezi politikem a jeho voličskou základnou poskytují ideální podhoubí pro rozmach politické kriminality. Volební výsledky jsou mnohdy velice těsné, takže politické strany berou zavděk každou voličskou základnou, bez ohledu na to, jaký je morální profil osoby, která se považuje za jejího představitele. Při pochybnostech či dokonce vznesenému obvinění se obecně předpokládá natolik dlouhé soudní řízení,

že případný soudní verdikt neohrozí předvolební kampaň či samotné volební klání. Strany samozřejmě důsledně trvají na dodržení presumpce nevin.

Propojení zločinu a politiky není jevem, jehož výskyt by se omezoval pouze na indický subkontinent. Situace v Indii je odlišná zejména kvůli dvěma faktorům. Prvním, který jsem už okrajově zmínil, je neuvěřitelný rozsah sítí prostupujících z nelegální sféry do legislativních a exekutivních oblastí. Druhým je voličská podpora, které se dostává veřejně činným osobám s kriminálními záznamy. Tato práce si klade za cíl mimo jiné i objasnit důvody, které zapříčiňují tyto – na první pohled obtížně vysvětlitelné – projevy voličské přízně.

2 DEMOKRACIE A KRIMINALIZACE

Nejen indičtí politici se často nechávají slyšet, že Indie je prokazatelně největší demokracií na světě. Podle průzkumů disponovalo volebním právem při posledních federálních volbách 814 milionů občanů (Election Commission of India 2014), což je bezpochyby ohromující číslo.

Omezená schopnost státu splnit své základní povinnosti a oproti tomu narůstající ambice více než miliardy Indů vyvolávají společenské napětí. V Indii jako kdyby proběhl proces utvoření státu opačně, než je typické na příklad pro Evropu. Nejprve zde totiž byla nastolena demokracie, a teprve až poté se začal budovat samotný stát. U většiny zemí západního světa tomu bylo přesně naopak. Milan Vaishnav se domnívá (2017, s. 30), že tento odlišný vývoj v Indii vyústil v situaci, kdy země nedisponuje dostatečně vyvinutými státními institucemi, což se již od počátku ukazuje jako Achillova pata indické demokracie.

Ostatně indická demokracie se v mnoha ohledech liší od toho, co demokracií nazýváme v našem civilizačním okruhu. Podle Honse (2015, s. 2) „vykazuje některé nedostatky typické pro jižní Asii, jako nepotismus, podřízenost tradičním autoritám či silný intervencionistický stát. Proto někteří badatelé v tomto kontextu mluví o *fragmentované demokracii*¹ (Wagner 1999) *polodemokracii*² či prostě *asijské demokracii* (Neher 1994, s. 949).“ Výrazným negativním rysem je také rozbujelý klientelismus, který panuje prakticky na všech úrovních indické společnosti.

Přestože můžeme na indický způsob demokracie nahlížet s mírnými pochybami, je zapotřebí dodat, že přes veškerá úskalí, která musela Indie od vyhlášení nezávislosti v roce 1947 překonávat, zůstala po celou dobu (s výjimkou Výjimečného stavu trvajících v letech 1975–1977) věrná demokratickému zřízení. Vezmeme-li v potaz vývoj v mnoha okolních zemích a připočteme-li k tomu neobyčejnou kulturní, etnickou a náboženskou různorodost, extrémní chudobu, geografickou rozlohu a stále rostoucí počet obyvatel, jedná se o úkaz ve své podstatě obdivuhodný. S nadsázkou se dá prohlásit, že demokracie má v Indii tuhý kořínek.

Pokud je přetrvávající odolnost indické demokracie nezpochybnitelná, nelze to samé říct o její dostupnosti pro běžné občany. Stát má dlouhodobé problémy s uspokojením

¹ V orig. *fragmented democracy*

² V orig. *semi-democracy*

základních potřeb obyvatelstva, není schopen zajistit adekvátní příjmy, zaručit bezpečí a prosazovat dodržování zákonů. Jednou z příčin této situace je i značný nedostatek zaměstnanců ve státních službách. Přestože mnozí politici neváhají odměňovat své příznivce slíbením právě takové pracovní pozice, je v Indii z 10 000 obyvatel pouze 146 zaměstnaných ve státním sektoru. V USA je tato hodnota pětinasobná, v Rusku dokonce více než desetinásobná (Vaishnav 2017, s. 44).

Zdlouhavé justiční procesy jsou jeden z důvodů, proč jsou ve společnosti tolik žádání mediátoři, často se rekrutující z řad kriminálních. Situace to není překvapivá, vezmeme-li v potaz, že podle statistik (India's judge-population ratio goes up marginally 2018) v Indii připadá na milion obyvatel pouhých 18 soudců (v roce 2013 to bylo dokonce 13), přičemž v USA jich na stejný počet obyvatel připadá 108 (India has 18 judges per ten lakh people: Law Ministry 2016).

Paradoxy indické demokracie jsou ještě zřetelnější, když si uvědomíme, že vláda sice dokáže uspořádat demokratické volby, kterých se zúčastní přes 800 milionů voličů, v rámci projektu Aadhaar vybaví více než 1,2 miliardy lidí unikátními identifikačními údaji (Aadhaar Dashboard 2017) ale na straně druhé nedokáže zabránit každoročnímu úmrtí milionů občanů kvůli nedostatečné zdravotní péči, neboť jedna státní nemocnice připadá na více než 90 tisíc obyvatel, jak píše novinářka Sanchita Sharma (2017).

2.1 KORUPCE

Podle zprávy mezinárodní organizace Transparency International za rok 2017 obsadila Indie 81. místo v Indexu vnímání korupce³ a oproti umístění v roce 2016 si tak o dvě místa pohoršila (Corruption Perception Index 2018). Index se zaměřuje na vnímání existence korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky a definuje korupci jako zneužívání veřejné pravomoci k osobnímu prospěchu. Celkově bylo za rok 2017 hodnoceno 180 zemí, Indie se tedy nachází přibližně uprostřed žebříčku. Až s odstupem za ní se umístili její geografičtí sousedé, Pákistán na 117. pozici a Bangladéš na místě 143.

Nicméně závažnost korupce se nemusí měřit pouze podle toho, zda a v jaké míře jsou korupční projevy – na příklad úplatky – vnímány jako ve společnosti převládající. Neméně důležité je společenské rozložení korupce, a také jestli je vnímána jako nutný

³ V orig. *Corruption Perception Index*, zkráceně CPI

prostředek pro upevňování moci (Sanchez 2016, s. 79). V posledních několika dekádách byly odhaleny rozsáhlé korupční skandály obsahující případy zpronevěry, konfiskace půdy, vydírání, ale také únosy a vraždy, přičemž do nich byli mnohdy zapojeni i nejvyšší státní úředníci. Negativní dopad takových skandálů na důvěru veřejnosti je značný.

Obvykle je korupce definovaná jako zneužití veřejné moci pro osobní prospěch. Přestože je braní úplatků pravděpodobně nejtypičtější způsob korupčního jednání, existují i jiné formy korupce, kdy je platba či úplata provedena nikoliv předem – což je typické právě pro úplatky – ale až poté, co je žádaná služba provedena.

Drobná korupce probíhající na nižších úrovních státní administrativy není v indickém prostředí ničím neobvyklým. Nicméně s vývojem společnosti stále přibývá tzv. „vysoké“ korupce.⁴ Takový proces bývá obvykle definovaný jako, „korupce, jíž se účastní vysoce postavení vládní úředníci a volení státní představitelé, kteří zneužívají příležitosti plynoucí z jejich postavení. Často se jedná o korupci související s nákladnými vládními projekty, budováním infrastruktury nebo rozsáhlými stavebními pracemi“ (Morris 2011).

Korupce v indickém prostředí je mnohdy interpretována na základě kulturní a sociální podmíněnosti. Podle některých autorů (Jaffrelot 2002, s. 77) je nedostatek morálního uvědomění spjat s pojetím hříchu či sobectví jedince, které jsou tamnímu kulturnímu a společenskému systému vlastní. Nicméně takové vysvětlení dostatečně neobjasňuje nárůst korupčního jednání v posledních dekádách.

Můžeme se setkat i s názory, podle nichž tato tendence přímo souvisí s konkrétními politiky, a to i těmi, kteří zastávají ministerské posty či dokonce pozici premiéra. Jaffrelot (2002, s. 82) tvrdí, že to byl ministerský předseda Narasimha Ráo, kdo „korupci ustanovil jako symbol občanství“. Jádrem jeho úvah je ovšem předpoklad, že největší rozkvět korupčních praktik je způsoben z velké části liberalizací trhu a silnějším zapojením Indie do globálního obchodu (ibid, s. 80).

2.1.1 *Korupce a nezávislá Indie*

Džavaharlál Néhrú, ač bývá často považován za jednoho z nejčestnějších politiků, měl sám sklony držet ochrannou ruku nad členy Kongresu. A.G. Noorani ve své knize

⁴ V angl. originále *Grand Corruption*

Ministers Misconduct (1973) upozorňuje na případ ministra financí T. T. Krišnamačářiho. Přes jasné závěry vyšetřovací komise, na jejichž základech ministr podal rezignaci, ho Néhrú ujišťoval o své důvěře a zpochybňoval jeho nekalé úmysly. Takový případ ovšem nebyl zdaleka ojedinělý.

Néhrú patrně věřil, že podobné praktiky s rozvojem nově budovaného státu postupně vymizí, nicméně pravý opak byl skutečností. Santhámova vyšetřovací komise v roce 1962 odhalila, že mezi dubnem 1957 a prosincem 1962 bylo celkem 44 238 osob potrestáno z důvodu odhaleného korupčního jednání (Jaffrelot 2002, s. 82).

„Nelze se domnívat, že to byla Néhrúova shovívavost, který zapříčinila, že se korupce a korupční jednání stalo natolik rozšířeným. Tento fenomén pramení ze systému samotného,“ tvrdí také Jaffrelot (s. 81). Podle něj je způsoben stále silnějším státním dohledem nad indickou ekonomikou, kvůli čemuž se podnikatelé stali závislími na těch, kteří udělovali potřebná povolení. Aby si naklonili jejich přízeň, uchylovali se k úplatkům. Tak se začala roztáčet spirála vzájemné závislosti mezi podnikateli, politiky a státními úředníky.

Za vlády Néhrúovy dcery Indiry Gándhí tento proces dále pokračoval. Byly zavedeny další ekonomické regulace, které dopadly na soukromý sektor. Prakticky ke každé žádosti o licenci či povolení bylo nutné připlatit určitou sumu, aby byla šance na zdárné vyřízení.

Jaffrelot se tedy domnívá, že to nebyli jednotliví političtí představitelé, ale právě systém samotný, který nesl zodpovědnost za prohlubující se úpadek politické kultury (2002, s. 81). Mezinárodní měnový fond v roce 1997 vydal dokument doporučující postupy pro boj s korupcí. Jedním z nich je snížení významu státní správy a postupná liberalizace trhu. Obchodní a administrativní regulace považuje za jednu z hlavních příčin umožňující korupční jednání (Mauro 1997).

Globalizace nemá jen pozitivní efekt na vyřešení problému s korupcí. V roce 1991 začala postupná liberalizace indického trhu a zahraniční firmy na něj tak mohly konečně začít pronikat v hojnější míře. Tyto společnosti byly ovšem často ochotny investovat do úplatků určených státním orgánům či úředníkům, aby si zajistily snadnou integraci v indickém prostředí.

Naopak jako pozitivní stránku liberalizace lze považovat aktivitu mezinárodních organizací, které monitorují a vyhodnocují situaci na indické scéně. Jejich výstupy mohou ve svých důsledcích pozitivně ovlivňovat chod státního aparátu.

2.1.1.1 Financování politických stran

Míra politické korupce se prohloubila v souvislosti se zvyšující se potřebou prostředků pro financování volební kampaně. Až do závěru 60. let 20. století byl Indický národní kongres⁵ natolik dominantním politickým subjektem, že neexistoval politický konkurent, který by dokázal jeho výsadní postavení ohrozit. S tím souvisí skutečnost, že prakticky nedocházelo k masivním předvolebním kampaním, které by vysávaly stranickou pokladnu.

Situace se změnila v roce 1969, když došlo k rozštěpení původního Indického národního kongresu na dvě politické strany INC(R) a INC(O). V této době začal plnohodnotný konkurenční boj mezi politickými uskupeními. Kongres poprvé prohrál celostátní volby v roce 1977 a od 90. let až do současnosti se vítězné strany střídaly s železnou pravidelností. S rostoucí důležitostí kampaní vzrůstají i náklady, které na ně musí být vynaloženy.

Právě potřeba zajistit financování politických hnutí vede k dalšímu rozvoji korupce. S postupující liberalizací strany začaly více využívat zahraniční kapitál, navíc když se ukázalo, že osvědčená spolupráce na ose podnikatelé, úředníci a politici již není dostatečně efektivní. Většina skandálů 90. let určitým způsobem souvisí se zahraničními subjekty. „Korupce se stala globalizovanou ještě dříve než ekonomika“ (Jaffrelot 2002, s. 89).

2.1.1.2 License Raj a státní regulace

Jedním z pojmů úzce souvisejících s indickým sociálním a ekonomickým prostředím je tzv. *License Raj*. Tento termín je používán pro označení komplikovaného systému udělování vládních povolení, licencí a oprávnění, které byly – a v mnoha oblastech stále ještě jsou – potřeba pro zahájení prakticky jakéhokoliv podnikání. Tato komplikovaná síť víceúrovňových regulací a kontrol nejenže určovala, kdo mohl s podnikáním začít, ale také kdy, kde a jak podnikání probíhá.

⁵ anglicky psáno *Indian National Congress*, zkráceně INC

Přestože s liberalizací trhu se podařilo odstranit některé nejhorší projevy tohoto systému, mnohé z nich zůstaly, a některé jiné dokonce přibyly. Soukromé investice nadále podléhají řadě regulací, které mohou vést k frustraci snaživých podnikatelů, zatímco státem vlastněné společnosti hrají dominantní roli v mnohých výdělečných oblastech. V mezinárodním žebříčku *Doing Business*, který hodnotí jednotlivé země podle toho, jak obtížné je rozjet vlastní byznys a kolik administrativních překážek je při tom nutné překonat, se Indie za rok 2017 umístila na 100. místě z celkových 190 hodnocených států (Ranking of economies 2017). Přestože se oproti předcházejícímu roku jednalo o posun o 30 příček vpřed, varovným signálem je toto umístění zejména ve srovnání s ostatními členskými zeměmi BRICS. Rusku patřila 35. pozice, Jihoafrické republiky 82., Číně 78., a jediná Brazílie se umístila v celkovém pořadí zemí hůře než Indie, když obsadila 116. pozici. Pro ilustraci uveďme, že v Bombaji je podle Vaishnava pro získání stavebního povolení nutné absolvovat 40 na sobě nezávislých procedur, což průměrně zabere 147 dnů. Navíc je na tento proces nutné vynaložit sumu srovnatelnou s ¼ z celkového rozpočtu daného projektu (2017, s. 42).

Čím více státních regulací, tím více je příležitostí ke korupci. Nedostatek pracovníků znamená nedostatek kontroly uvnitř státní správy a uvolňuje tak prostor pro ty, kteří zneužívají své postavení pro vlastní obohacení. Neschopnost státu uspokojit základní občanské potřeby vede ke zvýšení počtu nezávislých aktérů, v jejichž silách je roli státu v určitých oblastech suplovat.

Ačkoliv modernizaci lze pokládat za pozitivní a žádoucí proces, je s ní taktéž neodmyslitelně spjat nárůst korupčních příležitostí. Nejvíce finančních prostředků je standardně vynakládáno na velké státní projekty a tam, kde je hodně peněz, je také hodně zájemců, kteří by rádi z celkového balíku ukrojili něco pro sebe. Na druhou stranu se díky postupující modernizaci, rostoucí míře gramotnosti, rozvoji médií a reformám zákonů daří korupci lépe odhalovat. Na tomto místě jmenujme alespoň projekt antikorupční webovou platformu *I Paid a Bribe*, která slouží nejen k nahlašování úplatků, ale zároveň poskytuje zájemcům potřebné informace k úspěšnému absolvování administrativních procedur.

2.1.2. *Politické skandály*

Seznam skandálů, které by se daly považovat za příklady „vysoké“ korupce, tj. těch, které zasáhly i do nejvyšších vrstev indického státního aparátu, by byl pravděpodobně srovnatelně obsáhlý jako celá tato práce. Vybral jsem tedy jen tři

z nich, které jsou si v určitých směrech podobné, ale zároveň je mezi nimi možné pozorovat rozdíly.

2.1.2.1 Skandál Hawala

Skandál Hawala⁶ z roku 1991 zahrnoval rozsáhlou síť praní špinavých peněz, do níž byly zapojeno velké množství vysoce postavených osob, ať už se jednalo přímo o politiky či státní úředníky. Kromě nich bylo do sítě zapojeno mnoho zprostředkovatelů. Jelikož se politická korupce většinou sestává z více druhů nezákonných aktivit, jakými jsou úplatkářství, zpronevěra, zneužívání pravomoci, nebyl tento skandál v tomto směru výjimkou. Neobvyklý byl ovšem jeho rozsah a také to, že se prokazatelně týkal nejvyšších vrstev indické společnosti.

Objasnění pojmenování tohoto skandálu: *hawala* je termín používaný pro starobylý způsob přesunu peněz, který je založen na vzájemné důvěře účastníků. Slovo *hawala* arabsky znamená právě důvěra, zatímco v Indii se také používá hindské synonymum *hundi*. Tento způsob se rozvinul se zejména v těch oblastech, v nichž dlouhodobě působili arabští obchodníci. Princip spočívá v převodech finančních prostředků bez fyzického pohybu peněz a bez potřeby využití služeb obchodních bank. Zjednodušeně lze systém charakterizovat jako postoupení pohledávek a závazků. Zásadní roli zde hrají prostředníci, tzv. *hawalerové*, jejichž síť tvoří základní strukturu systému, a kteří jako jediní mezi sebou vedou záznamy obchodních bilancí.

Právě minimální množství záznamů a s tím související netransparentnost je jedním z důvodů, proč je *hawala* tak atraktivním způsobem pro provádění nelegálních finančních transferů (Kalabis 2009, s. 92). K popularitě také přispívá absence bankovních poplatků a celková spolehlivost.

Předpokládá se, že systém je hojně využíván teroristickými organizacemi. Po útocích na Světové obchodní centrum 11. září 2001 je *hawala* jednotlivými státy přísněji monitorována a postavena mimo zákon. v Indii, kde mají s tímto systémem dostatek historických zkušeností, je tak učiněno na základě *Foreign Exchange Regulation Act* z roku 1973, který byl v roce 2000 nahrazen zákonem *Foreign Management Act*.

Skandál Hawala z roku 1991 se týkal 18 milionů dolarů, které byly do Indie převedeny ze zahraničí, na příklad z Velké Británie nebo Spojených arabských emirátů.

⁶ anglicky *Hawala Scam*

Prostřednictvím *hawalerů* tyto finanční prostředky proudily i do nejvyšších pater indické politiky (Kapoor 1996, s. 22). Situace byla o to vážnější, že část prostředků byla využita k financování teroristických skupin působících v Kašmíru.

Po provalení celého skandálu na svůj post rezignovalo nejen sedm ministrů Indického národního kongresu, ale také tehdejší lídr opoziční strany Bháratíj džanta pártí⁷ L. K. Advání. Nejvyšší soud pověřil Ústřední vyšetřovací úřad⁸ vyšetřením celého podvodu, ovšem později se ukázalo, že mnozí jeho příslušníci byli do aféry sami zapleteni a záměrně ztížili průchod spravedlnosti (Kapoor 1996, s. 36).

2.1.2.2. Skandál Vjápam:

Skandál Vjápam⁹ byl podvod v oblasti vzdělávání, týkající se zejména přijímacího řízení na vysoké školy v indickém svazovém státě Madhjadpradéš. Odhalen byl v roce 2013, ale již v průběhu několika předchozích let se na veřejnost dostávalo stále více informací o podezřelých aktivitách a metodách výběru, které existovaly během přijímacích řízení. *Vjavsájik Paríkša Mandal*, zkráceně VYAPAM je název organizace, která zajišťuje zkoušky nutné k přijetí do státních úřadů a zároveň také organizuje přijímací řízení v různých vzdělávacích institucích.

Korupční skandál se v tomto případě týkal velkého počtu univerzit a státních úřadů, určitou roli v něm hráli příslušníci rozličných profesí, od lékařů přes profesory až po politiky. Při přijímacích zkouškách docházelo k propracovaným podvodům, jako byla záměna identit, kdy se výborní studenti – nebo dokonce absolventi – vydávali za nové uchazeče; jindy zase někteří uchazeči podpláceli komisi, aby mohli sedět vedle najatého inteligentního studenta, který je nechal opisovat své vlastní výsledky, případně si s nimi dokonce test vyměnil; další způsob byl ten, že podplacený člen komise přenechal zájemci seznam se správnými odpověďmi nebo za něj doplnil test po odevzdání.

Rozsah tohoto skandálu ilustruje statistika, podle níž bylo od roku 2013 do roku 2015 zatčeno na 2000 osob. Za stejnou dobu zemřelo za podezřelých okolností také 50 obviněných ve věku mezi 25–30 lety, podle vyšetřovatelů často kvůli informacím,

⁷ angl. psáno *Bharatiya Janata Party*, zkráceně BJP

⁸ angl. *Central Bureau of Investigation*, zkr. CBI

⁹ anglicky *Vyapam Scam*

které by mohly dopomoci k odhalení skutečných organizátorů (25 mystery deaths and 2,000 arrests: All about MP's Vyapam scam 2015).

I tento skandál zasáhl do nejvyšších politických pater. Jedním z obviněných byl i bývalý ministr školství státu Madhjapraděš a čelní představitel strany BJP Lakšmikan Šarma. Ze své pozice ministra byl zodpovědný za celou organizaci VYAPAM. Přestože odmítal veškerá obvinění, 8. února 2018 byl po několika letech strávených v policejní vazbě obžalován ze spáchání podvodného a korupčního jednání (Vyapam scam: Madhya Pradesh ex-Minister Laxmikant Sharma charged 2018).

Skandál Vjápam pravděpodobně není jediný svého druhu. Ochota uplácet a podvádět při přijímacím řízení je vedena touhou účastníků – ale mnohdy zejména jejich rodičů – po zajištění kvalitního života. Tato vidina je v indickém prostředí propojena s absolvováním prestižní univerzity či přijetím do státního úřadu. Společnost se tak dostává do začarovaného kruhu, jelikož ti, kteří se na svou pozici dostali s pomocí korupce, budou pochopitelně více náchylní k dalšímu přijímání úplatků. Takovýto typ skandálu zasahuje více vrstev společnosti zároveň a je symptomem hlubších problémů, které se přitom netýkají jen špatně nastavených pravidel vedoucích k získání kvalitního vzdělání, ani všeobecné ochoty korumpovat a nechat se korumpovat.

„Vjápam je příslovečný vrcholek ledovce. Tohle se děje po celé zemi,“ nechal se slyšet penzionovaný soudce, jenž stál v čele speciálního vyšetřovacího týmu, který měl dohlížet nad postupy místní policie (India reeling from Vyapam scandal 2015).

2.1.2.3 Commonwealth skandál

Hry Commonwealthu, které se konaly v Indii v roce 2010, měly podle předpokladů prezentovat tuto zemi jako moderní stát, který je schopen organizovat i ty největší mezinárodní sportovní akce. Nicméně již během přípravné fáze panovaly obavy z rozbujelé korupce a netransparentního zadávání velkých stavebních zakázek zahraničním firmám bez adekvátního výběrového řízení.

Ubytovací kapacity, které měly sloužit sportovcům během her, byly mezinárodní komisí shledány jako svému účelu krajně nevyhovující. Tréninková sportoviště nebyla řádně dokončena v určeném termínu, přestože vyhrazené finanční prostředky byly již zcela vyčerpány. *Commonwealth Games Federation*, organizace zodpovědná za pořádání a řízení her, byla natolik znepokojena stavem příprav, že navrhla vyslat

nezávislý technický dohled, který by monitoroval postup prací. Nicméně tento návrh byl zavrhnut organizačním výborem, v jehož čele stál Suréš Kalmádí.

Suréš Kalmádí byl v letech 1996–1998 a 2004–2011 poslanec indického parlamentu za Indický národní kongres. Kromě toho působil 15 let jako předseda indického olympijského svazu a do jeho kompetencí tedy spadala i organizace Her Commonwealthu. 25. dubna 2011 byl zatčen na základě obvinění ze zločinného spolčení a podvodu (Kalmadi arrested by CBI in CWG scam case 2011). Měl se také provinit braním úplatků a uzavřením nevýhodných kontraktů se zahraničními firmami.

Původní vládní plán, vypracovaný ještě před pořádáním Her, zahrnoval výstavbu nových budov, rekonstrukci dopravní infrastruktury a renovaci chátrajících letišť. Smlouvy na realizaci byly ale uzavírány s předem určenými firmami bez adekvátní dokumentace a zakázky byly následně mnohdy prováděny chaoticky, s využitím nekvalitních materiálů, a ve výsledku naprosto neodpovídaly počátečním záměrům. Špatnou pověst celého projektu byla ještě prohloubena poté, co se na veřejnost dostaly fotografie nezletilých dělníků pracujících na stavbách a také informace o vysoké míře úmrtnosti, která souvisela se zběsilou snahou dokončit stadiony ještě před zahájením Her (McEvoy 2010).

2.2 KRIMINÁLNÍCI V POLITICE

V indické politice se můžeme setkat s osobami, jejichž jména se stala synonymem propojení nelegální činnosti a vysoké politiky. Několik z nich jsem zmínil v předcházející kapitole v souvislosti se skandály, ale uveďme ještě další, v jejichž činnosti je možné nalézt atributy, které považuji z hlediska tématu této práce za typické, a se kterými se posléze setkáme i v části práce, která projednává o banditech, zejména o jejich roli v indické společnosti a vztahu mezi nimi a politickým děním.

2.2.1 Případ Uttarpradéš

Jelikož o Uttarpradéši bude ještě v této práci zmínka v souvislosti s působením kasty jádavů¹⁰ a nelegálním aktivitám banditky Phúlan Déví, uveďme si pro bližší představu několik informací o tomto největším indickém svazovém státu. Uttarpradéš je se svými 200 miliony obyvatel nejlidnatějším samosprávním celkem na světě. Kdyby se jednalo o samostatné území, tak by v celosvětovém pořadí obsadil 5. místo. Zároveň jde ale o jeden z nejchudších indických států, 60 % veškerého obyvatelstva pracuje v zemědělství. Navíc zde podle cenzu z roku 2011 míra gramotnosti dosahuje 77 % u mužů a pouhých 57 % u žen (*Census of India: Office of the Registrar General & Census Commissioner, India 2011*). Vzhledem k výše uvedenému má podstatná část obyvatel omezený přístup k informacím.

Raghurádž Pratáp Sinh, všeobecně známý jako Rádža Bhaijá, dokázal fascinujícím způsobem skloubit kariéru v politice s kriminální činností. Do světa politiky vstoupil poprvé v roce 1993, když byl zvolen do lokálního parlamentu. Svůj post dokázal obhájit dokonce pětkrát po sobě, naposled v roce 2017, kdy na hlavu porazil svého protivníka ze strany BJP. Navíc v žádném z volebních klání konaných v jeho okrsku nezískal méně než 65 % hlasů, což je v litém konkurenčním boji politických stran mimořádný výsledek. Toho času tedy vykonává již své šesté volební období.

Rádža nebyl první člen své rodiny, který se dostal do konfliktu se zákonem. Jeho otec Udaj Pratáp Sinh si také vybudoval reputaci obávaného gangstera a všehoschopného politika. Oba také dokázali efektivně „prodávat“ svou rodinnou příslušnost k rádžpútské dynastii a stylizovat se do role ochránce rádžpútů.¹¹ S podporou této početné voličské základny se stal Rádža Bhaijá v Uttarpradéši jedním z nejdůležitějších politických hráčů.

Když se ho žurnalisté ptali na příčinu jeho politického úspěchu, odpověď zněla takto: „Kdokoliv může říct, že zastupuje vaše zájmy. A čas od času se opravdu postaví kus silnice, přidá několik pouličních lamp nebo vykope nová studna... Ale lidé ve skutečnosti potřebují někoho, kdo zakročí v jejich prospěch, když se dostanou do

¹⁰ Označení *jádavové* ve skutečnosti referuje k několika kastám, které jsou známy pod různými jmény. Tyto komunity působí na území severní Indie a spojuje je jejich tradiční povolání, kterým bylo pastevectví, chov dobytka a prodej mléčných produktů. V této práci se věnují zejména jádavům působícím v Uttarpradéši.

¹¹ *Rádžpúti* jsou etnická a sociální skupina obyvatelstva severozápadní Indie. Tradičně tvořili vrstvu válečnické aristokracie, rozpadající se do řady klanů. Svůj původ odvozují od mýtických dynastií indického starověku.

problémů s policií; někoho, kdo za ně bude mluvit u všech byrokratů a donutí je dělat jejich práci. Lidé potřebují někoho, kdo jim pomůže vyřešit problémy“ (Panicker 2002).

To, že má Rádža Bhaijá voliče na své straně za jakýchkoliv okolností, dokázal během volebního klání v roce 2012. V této době totiž čelil hned osmi trestním stíháním, mezi nimiž byla i obvinění z únosu, pokusu o vraždu a banditismu. V roce 2013 byl obžalován z plánování vraždy zastupujícího policejního komisaře. Byl donucen rezignovat na posty ve vládě, do níž byl ovšem posléze znovu dosazen poté, co byl zbaven obvinění (Raja Bhaiya's new portfolio a comedown? 2015). Zbývá jen dodat, že před soudem mu doposud nebyla prokázána žádná závažná trestná činnost.

Jiný místní kandidát, Mitra Sén, byl již v době konání voleb usvědčený ze spáchání dvou vražd a v dalších třech případech proti němu bylo vedeno trestní stíhání. Jednou z pěti obětí byl přitom člen konkurenční politické strany.

Všeobecnou proslulost získali bratři Ansárióvi. Afzal Ansáří spolu se svým bratrem Muchtarem Ansářím v roce 2010 založili politickou stranu Quami Ekta Dal (QED). Oba bratři jsou vlivní zejména ve východní části Uttarpradéše, oblasti nesoucí název Púrvančal. Tato část severní Indie je nechvalně proslulá jakožto oblast opakujících se výbuchů násilí způsobeného konkurenčním bojem mezi místními gangy. Bratři Ansárióvi jsou vůdci údajně nejmocnější frakce, která má pod kontrolou většinu lukrativních obchodních zakázek (Vaishnav 2017, s. 113).

V minulosti oba bratři koketovali se dvěma nejsilnějšími místními politickými stranami: Samáždžvádí pártí¹² a Bahudžan samáždž pártí¹³. Nicméně jejich kriminální pověst je předcházela natolik, že bylo pro etablovaná politická uskupení příliš riskantní, aby je oficiálně přijala do svých řad. Sourozenci na to reagovali založením své vlastní strany, Afzál se stal jejím předsedou a Muchtár společně s dalším bratrem jsou členy parlamentu státu Uttarpradéš.¹⁴

„Můžete jmenovat aspoň jednu osobu, kterou jsem napadl, a která pocházela z nižší kasty? Vždy jsem bojoval výhradně proti silným a mocným, přebíral jsem po nich jejich moc.“ Prohlásil Muchtár v jednom z rozhovorů. Jinde se zase nechal slyšet, že

¹² V angličtině *Samajwadi Party*, zkráceně SP. Český Socialistická strana.

¹³ V angličtině *Bahujan Samaj Party*, zkráceně BSP. Český Strana většinového společenství.

¹⁴ Nakonec se přeci jen QED spojila nejprve s SP, aby po vzájemném rozkolu v roce 2017 uzavřela koalici s BSP.

„každý, koho jsem zabil, si to dozajista zasloužil, ale není to tak, že bych zabil řůru lidí... Ale zabiju kohokoliv, kdo způsobuje potíže chudým“ (Vaishnav 2017, s. 114).

Dodejme, že Muchtár Ansáří byl uvězněn na základě objednávky šesti vražd. I v tomto případě byl jednou z obětí zákonodárce opoziční strany, jehož uvolněné místo dodatečně zaujal přímo Ansářího bratr. Ansáří uspěl ve třech volebních kláních, přestože se konaly v době, kdy si ve vězení odpykával svůj trest.

2.2.2 Šibú Sórén a indický divoký západ

Z Uttarpradéše se přesuňme jihovýchodním směrem. V roce 2007 byl v indickém státě Džhárkhand zavražděn poslanec místního parlamentu Sunil Mahato. Stalo se tak přímo na fotbalovém zápase a z vraždy byly obviněny maoistické bojůvky hlásící se k nakšalitskému¹⁵ hnutí (JMM MP Mahato shot dead by naxals 2007). Maoisté vraždu interpretovali jako popravu zkorumpovaného státního úředníka, který přespříliš vycházel vstříc průmyslovým korporacím.

Renomované periodikum *Times of India* na základě této události uveřejnilo provokativní komentář s názvem *Indický divoký západ*, v němž byl tento region popisován jako území, kde „je zbraň nadřazena zákonu“ (Sanchez 2016, s. 74). O svazových státech Džhárkhand a Bihár se někdy také hovoří jako o „Královstvích džungle“¹⁶. Jako by se jednalo o země, které od největších obchodních a kulturních center Indie nedělí jen prostor, ale i čas.

Závažná kriminální činnost zasahuje nejvyšší sféry politiky. Brutální vražda poslance Mahata není jediným kriminálním činem, kvůli kterému se stal Džhárkhand nechvalně proslulou oblastí.

Tamějším symbolem provázanosti politiky a zločinu je politik Šibú Sórén, premiér státu mezi lety 2008–2010. Sórén je zakladatelem a stále úřadujícím předsedou politické strany Džhárkhand muktí mórča¹⁷. Tato strana hraje dominantní roli v lokální politice, mnozí její přívrženci a členové se rekrutují z řad ádivásů¹⁸, jejichž zájmy toto politické hnutí prosazuje. Sám Šibú Sórén je etnickým původem Sántálec.

¹⁵ Nakšalité jsou maoistická komunistická politická skupina v Indii. Běžně provádějí násilné akce, jsou považováni za extremistické až teroristické hnutí.

¹⁶ V orig. The Jungle Raj

¹⁷ Anglicky psáno *Jharkhand Mukti Morcha* (JMM), česky Fronta za osvobození Džhárkhandu.

¹⁸ *Ádivásí* je označení používané pro původní obyvatele indického subkontinentu.

Důvod, kvůli němuž se Sórénem v této kapitole detailněji zabývám je ten, že se jedná o vůbec prvního ministra indické ústřední vlády v historii, který byl usvědčen z vraždy. Jednalo se o smrt jeho politického poradce Šašinátha Džha, ke které došlo v roce 1999. Motivem bylo údajně vydírání, jehož se měl mrtvý dopustit. Díky své pozici totiž disponoval důvěrnými informacemi o několik let starém Sórénově skandálu s uplácením.

Paradoxně poté, co byl Sórén obviněn, začala jeho politická kariéra nabírat na obrátkách. Stal se historicky prvním premiérem Džhárkhandu – svazový stát vznikl 15. listopadu 2000 odtržením od státu Bihár – a zároveň v ústřední vládě zastával post ministra zodpovědného za těžbu, distribuci a využívání uhelných zásob. Během tohoto ministerského období strávil rok za mřížemi a po propuštění na kauci se dokonce několik měsíců skrýval před spravedlností.

Násilná smrt jeho asistenta nebyla jediným kriminálním činem, ze kterého byl Sórén v průběhu své politické kariéry obviněn. V roce 2004 proti němu byl vydán zatykač kvůli jeho účasti při střetu mezi muslimy a ádivásí z roku 1975, během něhož zahynulo deset mužů, z toho devět muslimů. Na základě tohoto obvinění byl nucen nakrátko rezignovat na ministerský post, který zastával ve vládě Manmóhana Singha.

Po uplynutí dalších dvou let strávených v ministerském křesle, byl v listopadu 2006 Šibú Sórén shledán vinným z vraždy svého asistenta a následně mu byl vyměřen doživotní trest. Po uplynutí pouhých 9 měsíců za mřížemi, konkrétně 25. srpna 2007, byl ovšem propuštěn, přičemž oficiálním důvodem byly závažné pochybnosti panující ohledně identity oběti. Mezi spácháním vraždy a nalezením kosterních pozůstatků uplynuly 4 roky. Rok poté, co vyšel na svobodu, byl Sórén znovu dosazen do křesla premiéra státu Džhárkhand. V roce 2010 na tuto pozici rezignoval, jelikož nedokázal zajistit koaliční podporu ze strany BJP.

Zaměříme-li se na jednotlivé obviněné poslance národního parlamentu, zjistíme, že většina z nich byla zvolena jako zástupci spíše lokální politické strany. Takové strany jsou často závislé na podpoře určitých skupin obyvatel, ať už se jedná o určité třídy (kasty), nebo skupiny nábožensko-etnické. Ve dvou nejvýznamnějších uskupeních, jakými jsou politické strany INC a BJP, jsou trestně stíhaní politici zastoupeni 5 %, respektive 16 % z celkového počtu poslanců (Sanchez 2016, s. 76). Na opačném pólu této škály je Samadžvádí pártí a Bahudžan samadž pártí. Tyto strany v první řadě reprezentují zájmy nižších společenských tříd a přibližně 60 % jejich poslanců čelí obvinění z trestného činu (ibid).

2.3 PŘÍČINY PODPORY POLITIKŮ – KRIMINÁLNÍKŮ

Doposud jsem popisoval spíše výsledky kriminalizace, ať už se jedná o zvolení trestně stíhaných osob do zákonodárných sborů nebo rozbujelou korupci. V této části se hlouběji zaměřím na společenské aspekty, na spolupráci mezi politiky, zločinci a voliči, a uvedu některé ze společenských příčin, které vedou k podpoře politiků s kriminální minulostí.

Berenschot (2011, s. 256) uvádí tři typické názory, se kterými se lze setkat v textech zabývajících se spoluprací mezi politiky a kriminálníky. První je přesvědčení, že se jedná o příznak morálního úpadku indické politiky. Politici do svých služeb přijímají takové osoby, protože se sami vzdálili tradičním ideálním hodnotám, jako je například služba a oddanost vlastnímu národu. Místo nich pohání mnohé politiky bezbřehá touha po moci, což je nutí bojovat všemi prostředky o získání voličské přízně.

Druhý přístup vysvětluje vzájemné propojení jako výsledek postupného narušování a roztržení stabilních politických subjektů a institucí. Politici se snažili využít šance a vyplnit mocenské vakuum, které se v důsledku erodování státních institucí utvořilo zejména na lokální úrovni. To následně vedlo k výrazně většímu konkurenčnímu boji mezi jednotlivými stranami a zároveň k častějšímu využívání násilných prostředků.

Třetí přístup, který uvádí Berenschot (ibid, s. 257), je přístupem mnohých antropologů, kteří tvrdí, že změna společenských vzorců vedla k posílení významu vůdce jakožto maskulinního, silného, autoritativního zástupce jednotlivých sociálních skupin. Chování takového vůdce je typické vysokou mírou asertivity a často i využitím násilných prostředků. Schopnost bránit a ochraňovat zájmy komunity je v očích stoupenců podmíněná schopností trestat, zstrašovat a udržovat přísnou disciplínu.

Berenschot si ve svém výzkumu dal za cíl prozkoumat propojení mezi gundy a politiky v malé vymezené oblasti. Konkrétně se jedná o východní část města Ahmadábádu nacházejícím se ve svazovém státu Gudžarát. Tuto oblast nazývá ve své práci smyšleným jménem Isanpur. Z hlediska sociální struktury obyvatel je podstatné, že většina místních obyvatel jsou dalité¹⁹ a muslimové. Signifikantní je také místní ekonomická charakteristika: převážná část lidí zde žijících byla v minulosti

¹⁹ Dalité, dříve také nedotýkatelní, jsou členové nejnižší vrstvy obyvatel a tradičně oběti sociálního útlaku, diskriminace a násilí.

zaměstnána v současnosti již nefunkčních textilních továrnách. Po omezení textilní výroby a zavírání továren se zdrojem jejich příjmů staly zejména příležitostné stavební práce.

2.3.1 Sociální role gundů

Nejprve je nutné vysvětlit, koho v této práci označuji pojmem gunda. Vysvětlení je mírně komplikované proto, že nelze exaktně definovat atributy, kterými musí taková osoba disponovat. Použití se může mírně lišit a mnozí autoři – včetně Berenschota, jak sám přiznává – využívají tohoto termínu velice volně. Jednou ze základních charakteristik je ale ochota jedince využívat při prosazení svých zájmů výhrůžky či násilí. Podstatný je také vliv a reputace v dané sociální skupině. Je to právě negativní pověst, ze které gundové nejvíce těží, protože díky ní se stávají atraktivními spolupracovníky pro politiky dychtící po volebním úspěchu.

Berenschot mezi slovem „criminal“ a pojmem „goonda“ spatřuje rozdíl. Zatímco pro první jmenované je důležité utajit před zákonem svou nelegální činnost, druzí naopak dávají svou negativní reputaci bezostyšně na odív. S lehkou mírou nadsázky lze v těchto případech souhlasit s tvrzením, že špatná reklama je také reklama.

Jako názornou ukázkou toho, co obnáší být gunda, cituji část z rozhovoru, který jeden z nich jménem Mukéšbhái poskytl Berenschotovi při jeho terénním výzkumu. Popisuje v něm svůj vztah s místním politikem BJP Šailéšem Makvánou, toho času členem gudžarátského parlamentu (Berenschot 2011, s. 253):

Ve volbách v roce 2002 jsem obsadil volební místnost.²⁰ Řekl jsem lidem, ať vypadnou. Vlastně se mi to dost líbilo. Všechny hlasovací lístky jsme hodili Šailéšovi. [...] Na začátku jsem přišel se svou bandou, chvíli jsem se hádal a rval s policajtem, a nakonec jsem ho donutil odejít. Obsazení volebních místností se většinou dělá několik hodin před začátkem voleb. Oznamil jsem všem přítomným, že budu přidávat nějaké hlasy. Ale kdybych přidal 500 hlasů každou hodinu, tak by lidi měli pochybnosti, takže jsem to dělal nepravdělně. Má parta tam se mnou zůstala celý den, měli jsme u sebe hole na pozemní

²⁰ Obsazení volebních místností, znemožnění hlasování, případně krádeže volebních urn; časté způsoby narušování demokratického volebního klání.

hokej. Aby personál nedělal problémy, dal jsem jim nějaké peníze, které bez problémů přijali.

[...]

Šailéšbhái ke mně přišel před volbami a řekl: „Budu kandidovat v příštích volbách. Když vyhraju, pomůžu ti. Takže když mi nejdřív pomůžeš vyhrát, později z toho budeš mít profit.“

A opravdu mi pak pomohl.

Mukéšbhái nakonec líčí, jak nad ním politik v několika případech držel ochrannou ruku, na příklad dokázal zastavit policejní vyšetřování týkající se zabaveného alkoholu (ibid):

Peníze, které jsem vložil do podpory Šailéšbhaiho byly výborná investice. Kdybych mu nepomohl, strávil bych rok ve vězení. On sám chce být znovu zvolen, takže si je dobře vědom toho, že mi musí pomoci .

Sám sebe Mukéšbhái v rozhovoru označuje slovem *mátabháre*²¹, které evokuje jeho sklony k boji a násilí. Jedná se o příznačný charakterový rys, právě schopnost zastrašovat a neštítit se špinavé práce je jednou z nejméně žádaných dovedností. Kromě aktivit směřujících k ovlivňování voličů si díky gundům politici zajistí také vlastní ochranu před gundy ostatních kandidátů a jejich obtěžováním.

Bylo by mylné se domnívat, že „být gundou“ s sebou automaticky nese negativní konotace. V mnohých sociálních skupinách je tomu právě naopak. Na příklad mezi příslušníky kasty jádavů, tento termín implikuje dojem schopného, silného a úctyhodného jedince. Lidé, zejména ženy, jsou přitahovány těmi, o kterých se dá prohlásit, že „vypadají jako gunda.“ Být gunda může tedy také znamenat být „cool“ nebo být „sexy“ (Michelluti 2007, s. 181). Sebedůvěra a kompetence jsou jejich základní výbavou. a stejné vlastnosti jsou klíčové i pro politiky, proto není divu, že v mnoha oblastech severní Indie musí využívat podobnou symboliku a přiblížit se tím voličským představám.

Pokud ale máme na mysli gundy jako kriminálníky, které odvádějí černou práci, musíme se také zaměřit na benefity, jež politikům plynou ze vzájemné spolupráce.

²¹ do češtiny volně přeložitelné jako „mající tvrdou hlavu/palici“.

Existuje několik důležitých faktorů, díky nimž se dá osvětlit jejich skutečný význam pro politickou činnost.

V chudých lokalitách, kde je prosperující zákonné podnikání výjimečným úkazem, je velmi obtížné najít stabilní finanční zdroje pro vedení náležité politické kampaně. Politici jsou tudíž závislí na financování prostřednictvím špinavých peněz, tedy těch, které jsou získávány nelegálním způsobem. Typickým příkladem může být v určitých oblastech výroba a prodej alkoholu nebo provozování hazardních heren. V průběhu roku majitelé a provozovatelé těchto živností platí určené finanční sumy, aby byli chráněni před postihy ze strany státních úřadů a policie. A jsou to právě gundové, kteří fungují jako zprostředkovatelé mezi plátcí a politiky. Tyto peníze nejenže často slouží k financování nákladného životního stylu místních politiků, ale často se vracejí do oběhu v téže lokalitě, čímž si politik zajišťuje širokou podporu mezi místními obyvateli.

Podpora gundů směrem k politikům se ale neomezuje pouze na dobu předcházející volbám. Obvyklá je na příklad výpomoc v podobě vyhánění lidí nelegálně sídlících na místech, která jsou určená k výstavbě nových developerských projektů. Business s nemovitostmi je ostatně oblastí, ve které mohou být služby gundů neocenitelné. Soudní spory, které by rozřešily oprávněnost nároků nájemníků a vlastníků na využívání konkrétní nemovitosti, by se mohly vléct i mnoho let. To samozřejmě není v zájmu investorů, kteří se často rekrutují z řad místních politiků, nebo je s nimi aspoň spojuje společný finanční zájem. Využití síly svalů a přesvědčovacích schopností gundů je výrazně efektivnější způsob, jak dosáhnout požadovaného cíle. Berenschot (2011, s. 263) uvádí rozhovor s developerem, v němž dotyčný popisuje obvyklé postupy při uvolňování (neboli „čištění“) obsazeného pozemku:

Nejprve se snažíme místní obyvatele vyplatit. Nabízíme jim peníze za to, že dané místo opustí a přestěhují se jinam. Tento způsob preferujeme před ostatními, ne vždy ale zafunguje. V takovém případě někdy jdeme k soudu, aby nařídil uvolnění pozemku. Ale většinou to zabírá hodně času a také je to nákladné. Takže čas od času přijde na řadu třetí způsob, při kterém si najmeme gundu, aby na obyvatele zatlačil. Vyhrožuje jim násilím a celkově jim komplikuje život natolik, až se sami od sebe rozhodnout odejít.

Stává se také, že gunda zasáhne z vlastní iniciativy, aniž bychom ho o pomoc požádali. Poté se sejdeme a snažíme se problém vyřešit. Vezme si od nás peníze a mnohdy nakonec jeho služeb opravdu využíváme i nadále.

Jak vyplývá z výše uvedeného, je právě liknavost místních soudů jednou z příčin, která vede k využívání gundů. Jejich schopnosti nahrazují nefunkční státní aparát. Suketu Mehta ve své knize *Maximum City: Bombay Lost and Found* uvádí dialog, který vedl s jedním z místních gundů ohledně jeho schopnosti vyřešit problémy související s vyklížením nemovitostí (2005, s. 191):

Jestli někdo blokuje váš majetek, tak to, co by soud řešil klidně deset nebo dvacet let, my gundové zvládneme vyřešit do deseti dnů. Policie, politici, soudy... Když nikdo z nich nic nezmůže, my to dokážeme. Když jsou lidi už unavení z věčných soudních tahanic, když už dál nemůžou a hledají nějakou cestu z toho všeho ven, tak v tu chvíli přijdou za námi a řeknou: „Udělejte s tím něco.“ A my jim vrátíme vše, o čem už ani neví, že jim to dříve patřilo.

Vliv gundů na chod společnosti je markantnější v chudších oblastech. Lze si představit, jakým problémům v každodenním životě čelí jejich obyvatelé a s čím se obracejí na lokální politiky. Často se jedná o záležitosti ryze praktické, jako je havarijní stav vodovodního potrubí a nefungující kanalizace. Nižší vrstvy obyvatel ovšem nemají prostředky, jak přesvědčit – případně podplatit – zodpovědné státní úředníky, aby se důsledně zabývali právě jejich problémy. Ze stejného důvodu nemohou financovat opravy ze svého rozpočtu. Ve výsledku jim tedy nezbývá mnoho možností, jak svou situaci řešit než se obrátit na politika, který je schopen vyvinout tlak na státní úředníky.

Pro politika, který sbírá podporu v podobně chudých oblastech, je životně důležité udržovat o sobě představu, že dokáže takovéto věci zařídit. V terénu jim většinu věcí dokážou zajistit správně zvolení spolupracovníci, na politicích samotných je pak udržovat svůj vliv na chod státního aparátu. Nejen z důvodu, že nakonec je to většinou právě stát, z jehož rozpočtu jsou financovány potřebné opravy. Politik musí krýt záda svým oddaným spolupracovníkům. Výše jsem uvedl, že se gundové obvykle rekrutují z řad nezákonně podnikajících občanů. Politická moc prorůstá do státní správy natolik silně, že policistům nedodržujícím určené pokyny hrozí sankce. Podle Berenschotova tvrzení (2011, s. 260) se mu policejní inspektor v Isanpuru přiznal, že „v 10-15 % případů musíme poslouchat vůli politiků. Oni rozhodují o našem umístění a přeložení, takže jsme na nich závislí. Je mi z toho mizerně, ale nemůžu nic dělat, nemůžu ten systém změnit. Nic jiného se s tím dělat nedá.“

Jeví se to jako bezvýchodná situace: místní politici jsou závislí na osobách nijak se netajících svým násilným chování i kriminální minulostí a výměnou za to je více či

méně skrytě podporují v jejich činnosti, čímž znemožňují státním institucím na situaci adekvátně reagovat. a je to právě pocit bezmoci ve vztahu občan – stát, který nutí obyvatele hledat alternativní a efektivnější způsoby, jak vyřešit své problémy. Takovou variantou je poté často hledání pomoci u místního politika, o kterém se ví, že dokáže díky svým kontaktům dát věci do pohybu požadovaným směrem.

2.3.2 *Kariéra gundů*

Pokud chtějí gundové přitáhnout zájemce do svých nezákonně vedených podniků, musí o sobě dát vědět. Mohlo by se zdát, že potřeba všeobecné známosti na jedné straně a provozování kriminální činnosti na straně druhé půjdou jen obtížně zkombinovat. Právě z tohoto důvodu gundové potřebují přízeň politiků. Pokud by nad sebou neměli jejich ochrannou ruku, bylo by pro ně výrazně složitější udržet svoje podnikání stranou policejního vyšetřování, respektive by to bylo možné jen za cenu finanční prostředků, které by byly vynakládány na podplácení příslušných orgánů.

Hrozba násilím a často i skutečné násilí je jedním z nástrojů, které gundové využívají ke své činnosti. Nelze posoudit, zda jsou to vrozené násilné sklony, které člověka částečně předurčují pro kariéru gundy, nebo jestli se jedná víceméně o nezbytnost pro vykonávání jejich sociální role, potvrzování charakteru „matabháre“, tedy někoho, kdo vzbuzuje oprávněný strach okolí. Hašmukbháí, dříve nevýznamný prodavač alkoholu, popisuje svůj vzestup a kariéru gundy takto (2011, s. 269):

Nejdřív se musíš hodně rvát. Měl bys být připravený na to, že budeš zmlácený i na to, že skončíš ve vězení. Tehdy si vytvoříš určitou reputaci. Pak můžeš rozjet byznys a setkáš se s vlivnými lidmi a politiky. S takovými kontakty už můžeš zapojit nějaké menší gundy, aby za tebe dělali část práce, a tím pádem pak můžeš začít s dalším podnikáním. [...] Mlátil jsem a byl jsem bit, klidně tak dvakrát třikrát za den. Ani na ženy jsem nebral ohledy.

Rvačka v podání gundů není vedena pouze motivací přemoci a potrestat jiného člověka. Nejde při ní jen o výsledek – o zmlácení či zastrašení oběti – důležitý je samotný střet a zejména publikum, které mu přihlíží. Jedná se o demonstraci síly a vlastních schopností. Ačkoliv to zní paradoxně, tak čím větší dosah bude mít v komunitě jedno takové násilné střetnutí, tím se snižuje potřeba podobný konflikt opakovat. Je vysoce pravděpodobné, že příště práci místo pěstí odvede již jen samotná pověst nebezpečného člověka.

S přibývajícím mocí a podporou mezi místními obyvateli narůstá také gundův politický vliv. Mezi místními obyvateli je respektován a mnohdy až uctíván. Vzbuzuje emoce, které by se daly nejlépe popsat jako směs obdivu, vděčnosti a samozřejmě strachu. Disponuje financemi i kontakty, a navíc má dostatek stoupenců k vykonání pokynů, a to i těch, které se týkají volebního procesu. Není divu, že je vítaným spojencem politiků.

Politici nemůžou takového místního představitele ignorovat, i kdyby byl sebevíc ve styku s podsvětím. Nemohou proti němu ani otevřeně vystupovat, aspoň pokud chtějí uspět ve volbách. Uved'me výpověď městského zastupitele, která vrhne více světla na komplikovanost vztahu mezi politiky a kriminálníky (ibid, s. 270):

Vysvětlím vám, v čem je to složité. Já jsem městský radní a vím, že Ašókbháí jede v obchodu s alkoholem, že prostě dělá nelegální kšefty. Můj problém je v tom, že když Ašókbháího odvedou policisté a jeho bratři přijdou za mnou, stále si budu vědom toho, že porušuje zákon. Ale to nic nemění na tom, že půjdu na policii, abych mu pomohl. Protože taková je prostě politika. Jestli pak budu chtít získat podporu v jeho čtvrti a on se za mě přimluví, tak mě lidi budou volit. Budou mě uznávat. Takhle oni uvažují.

Ale když na policii nepůjdu a nepodpořím ho, nebo když řeknu jeho bratrovi na rovinu, že to, co Ašókbháí dělá, je vyloženě špatné, a že teda nikam nejdu, pak oni na oplátku zorganizují nepokoje a výtržnosti při volbách. a ti, kteří by mě normálně podpořili, tak se ode mě odvrátí. Časy jsou zlé. Z počátku jsem říkával „Ne“, ale lidé se na mně divně dívali. Viděl jsem, jakou úctu v nich vzbuzují všichni ti, které považujeme za kriminálníky. a teď takoví stojí proti nám a po svém boku mají i mnoho slušných lidí.

Mezi politiky a gundy dochází prakticky neustále k přelévání politické moci. Jsou oblasti, kde mají gundové natolik silnou podporu, že prakticky nepotřebují služby politiků. Ocitli se mimo dosah zákonných opatření, policie je buď zkorumpovaná, nebo se prostě neodvažuje zasáhnout v jejich neprospěch kvůli obavám, jaké reakce by takový postup vyvolal mezi obyvatelstvem sestávajícím převážně z jejich podporovatelů. V jiném období naopak získávají navrch politici, kterým se podařilo vybudovat si silnou základnu přívrženců bez nutnosti do procesu zapojovat prostředníky. Těm se následně zmenšuje prostor k realizaci vlastních projektů, je proti nim vedeno více trestních stíhání a jejich popularita upadá.

Existují tři podmínky, které ovlivňují postavení gundů ve společnosti. Jednu z nich jsem uvedl na začátku této kapitoly, jedná se o omezené možnosti vést v dané lokalitě profitující a zároveň legální podnik. Není reálné, že by obyvatelé nucením vyžít z nízkých příjmů, mohli přispívat na financování volební kampaně. Proto se musí politici obracet s takovými žádostmi na majitele podniků, které nesou větší zisk, třebaže plyne z nelegální činnosti.

Dalším faktorem může být soupeření mezi dvěma stranami. V lokalitách, kde existuje dlouhodobá stabilní podpora jednoho politického uskupení, není nutné pro udržení svých pozic investovat tolik prostředků do vedení předvolební kampaně a „nákupu“ hlasů voličů. Pokud vezmeme za příklad výše uvedenou lokalitu Isanpur v Ahmadábádu a prozkoumáme ji z hlediska příslušnosti k sociálním vrstvám, zjistíme, že většinu voličů zde tvoří dalité, kteří byli v minulosti považováni za přívržence Indického národního kongresu. V osmdesátých letech se situace začala měnit a v důsledku několika příčin – na příklad úpadku textilního průmyslu – se stala BJP rovnocenným soupeřem, a nakonec v několika volbách Kongres předčila. BJP byla dříve považována za stranu, jejíž elektorát se skládá převážně z příslušníků vyšších kast, tudíž by její úspěch mohl být v lokalitě jako je Isanpur považován za překvapivý. BJP se nicméně podařilo vybudovat síť podporovatelů, kteří zaujímali vysokou pozici v sociální hierarchii dané lokality.

Za poslední důvod vlivu gundů ve společnosti konečně považuji potíže v přístupu ke státním institucím. V chudších oblastech čelí občané větším překážkám během jednání se státním aparátem, čímž se následně zvyšuje jejich závislost na jiných, alternativních způsobech řešení problémů. Pokud zájmy obyvatel lépe hájí místní politik s podporou svých gundů, je přirozené, že získá voličskou podporu.

To dobře dokládají argumenty, které politici využívají při své volební kampani. Časté je zdůrazňování nebo naopak opomíjení kastovních rozdílů, podstatná je příslušnost k voličské třídě.

Další důležitý přesvědčovací prostředek jsou přísliby toho, co všechno je kandidát schopný zajistit pro rozvoj oblasti. Podporu voličů na druhou stranu obtížně získávají kandidáti, kteří slibují rovnoměrné rozdělení státních zdrojů, protože voliči většinou nevěří tomu, že by se při takovém přístupu dostalo i na uspokojení jejich potřeb. Větší šanci získat podporu má tedy ten kandidát, který preferuje konkrétní společenskou skupinu na úkor jiné (Berenschot 2015, s. 31). Proto je z hlediska politiků nanejvýš výhodné rozdělení společnosti na „my a ti druzí“. Pro politiky je důležité, aby ve

voličích posílili vnímání jednotlivce jako příslušníka dané skupiny, proto se můžeme setkat s využíváním symbolických prvků, které tento pocit jednoty ještě dále upevňují. Může to být společný způsob odívání, i víra v totožné bohy či zvýraznění důležitosti společného rodného jazyka.

Klíčové je získat podporu celé čtvrti. Dá se předpokládat, že oblast s omezenou rozlohou, která je navíc obývána lidmi ze stejné sociálně-ekonomické vrstvy, budou trápit podobné potíže, jejichž nápravu může kandidát snadno přislíbit. Pravděpodobně zde existuje společný zájem většiny obyvatel na přístupu ke státním zdrojům. Obyvatel Isanpuru popisoval způsoblost a možnosti místního představitele takto (ibid, s. 32):

Já nemůžu říct, „Ne, pane Parmáre, nebudu volit podle vašich představ,“ protože je možné, že za ním po volbách budu muset znovu zajít. Žijeme ve stejné čtvrti, setkáváme se dennodenně a on je zkrátka mocný muž s mnoha kontakty v BJP. Takže je to náš společný záměr, abych uposlechl jeho rady. Nelze říct, že „nebudu volit tak, jak si přejete.“ Když budu muset jít na pohovor ohledně nějaké nové práce, požádám ho o doporučení. Politické doporučení je strašně důležité při hledání nové profese. a právě kvůli takové pomoci ho potřebuju.

2.3.3 Důležitost uzavřených lokalit

Malé čtvrtě či bloky domů ve vzájemném sousedství²² se stala jedněmi z nejdůležitějších aspektů při utváření komunální politiky. Jelikož jsou obyvatelé v nich žijící nuceni čelit stejným problémům, mají i společné zájmy a cíle. Takováto jednota dává občanům větší šance při vyjednávání se státními institucemi a zároveň z nich činí atraktivního partnera pro lokální politiky. Pokud se jim podaří vyřešit problémy, nebo minimálně vyvolat v lidech dojem, že jsou to právě oni, kteří budou nejlépe hájit jejich zájmy, přikloní na svou stranu početnou voličskou podporu, aniž by museli investovat velké finanční prostředky.

V sociálně heterogenních oblastech je pro politiky situace výrazně komplikovanější, neboť nelze tak snadno uspokojit vysoký počet voličů. Navíc čelní představitelé takové čtvrti jen stěží mohou při svých vyjednáváních využít argumenty opírající se o příslušnost všech členů k jedné sociální skupině. Společenská heterogenita činí

²² V orig. *neighbourhoods*

uzavřenou lokalitu obtížněji kontrolovatelnou a znesnadňuje tak politikům její ovládnutí.

Opakem jsou čtvrti, kde jsou jednotlivé bloky z hlediska složení obyvatel homogenní. Může se jednat o příslušnost ke stejné kastě či o stejnou geografickou oblast, ze které obyvatelé pocházejí. Rozdělení podle domovského regionu je přirozeným demografickým jevem. Pokud je dostatek pracovních míst, zaměstnanci doporučí svým příbuzným či známým žijícím doposud na venkově, aby se přestěhovali za prací do města. Nové příchozím poskytnou ubytování buď u sebe, nebo v dostatečné blízkosti. Tím stoupá počet obyvatel původně pocházejících ze stejného regionu.

K rozdělení na bázi náboženské dochází mnohdy v obdobích komunalistických konfliktů. Menšinově zastoupení obyvatelé se i z důvodu vlastní bezpečnosti stěhují do lokality, v níž předpokládají dominantní podíl svých náboženských soukmenovců.

Soupeření o státní zdroje mezi takto rozdělenými „sousedstvími“ se následně nevyhnutelně transformuje v konkurenci a nevraživost mezi různými etniky, kastami, náboženskými komunitami. Takovou situaci, kdy dochází k prohlubujícím se příkopům ve společnosti, mohou místní představitelé velmi dobře využít pro dosažení svých cílů.²³

2.3.4 *Volby podle etnika a klientelistická demokracie*

Teorie volby podle etnika předpokládá, že pevné vazby na danou kastu ovlivňují voličské preference natolik silně, že dochází k přehlížení všech obvinění a kontroverzního chování (Banerjee 2014). Další hypotéza zdůrazňuje význam „kupování“ si voličské přízně, ke kterému může docházet různými způsoby. Základem takové hypotézy je premisa, že voliči preferují benefity, které kandidát nabízí, před jeho postoji a dosavadními výsledky.

Když příslušnost k etnické skupině potlačuje možnost svobodné volby, stanou se volební výsledky lehce předpověditelné na základě pouhé demografie. V extrémních případech to může vést ke vzniku „trvalých majorit“ a „trvalých minorit“, tedy k situaci, kdy je exekutiva trvale pod kontrolou jediné etnické

²³ Více o tomto tématu viz Jasani 2008.

skupiny, zatímco jiná etnika jsou z podílu na moci vyloučeny (Houle 2018, s. 3).

Souvisejícím jevem je pak klientelismus a klientelistická demokracie. Předpokladem je, že zejména chudí voliči tíhnou ke zkorumpovaným a obviněným politikům kvůli zajištění si jejich přízně a z ní plynoucího osobního profitu. Zprostředkovatelé mezi státem a občany jsou zásadním prvkem indické demokracie. Političtí představitelé disponují značným vlivem na chod státního aparátu a občané k nim z tohoto důvodu potřebují získat přístup. Politici jsou nuceni spolupracovat se zprostředkovateli kvůli tomu, aby jejich činy přinášely ovoce ve formě voličské podpory. Prostředníci tak umožňují realizovat směnu mezi klientem/občanem a politikem, jak se domnívá Berenschot (2011, s. 197).

Obyvatelé v případě sporu týkajícího se občanského soužití raději vyhledají pomoc takového mediátora, než aby se obrátili na policii. Vyhnou se tak zbytečnému vyšetřování. Policie se na něj zase může obrátit s žádostí o vyřešení lokálního problému, spolupráce je tak oboustranně výhodná.

Zprostředkovatelům se daří převážně v onom typu demokratického zřízení, které badatelé Susanne a Lloyd Rudolph nazvali „slabý – silný stát“ (1987, s. 1): potřeba mediátorů je výsledkem kombinace státní všudypřítomnosti a snahy o regulaci mnoha životních oblastí a zároveň skutečnosti, že stát není schopný dostát požadavkům, které z takovýchto záměrů vyplývají.

Ashutosh Varshney ve své knize *Battles Half Won: India's Improbable Democracy* (2014, s. 39) trefně uvádí: „Indická demokracie má dvě tváře. Politická moc se v období voleb projevuje tak, aby se získala voličská přízeň. Mezi jednotlivými volbami je ale nezřídka využívána k necitelnému zacházení s občany.“

Politici opakovaně vyvíjejí snahu podílet se na rozdělování státních zdrojů. Posilují tím svůj vliv na administrativu a byrokracii. Státní úředníci často čelí vměšování se politiků do agendy, která je původně svěřena jim. Uplatňuje se přitom metoda cukru a biče, politici mají v kompetenci přeložit úředníka i policistu na méně atraktivní pozici, stejně jako zajistit dotyčnému kariérní postup a s ním související zvýšení příjmů.

Berenschot ve své studii zprostředkovatele rozděluje do dvou skupin: jedny nazývá „social workers“, druhé „party workers“ (2011, s. 189). Obě skupiny přitom těží se svých politických kontaktů a zprostředkovávají přístup občanů ke státním institucím. Nicméně jsou kritéria, na jejichž základě je možné je vzájemně odlišit. Jak pojmenování napovídá, za „party workers“ Berenschot považuje ty, kteří určitým způsobem spolupracují s konkrétním politickým hnutím a pomáhají tak jeho členům při interakci s potenciálními voliči. „Social workers“ oproti tomu nejsou svázáni s jednou konkrétní stranou, jsou to spíše reprezentanti určité skupiny obyvatel, kteří hájí své zájmy. Podporu politickému uskupení jsou ochotni poskytnout výměnou za příslib zlepšeného přístupu ke státním zdrojům.

Pokud zprostředkovatelé cítí politickou podporu, získávají prostředek, kterým mohou působit na státní úředníky a snaže tak naplnit své záměry. Lze tak učinit přímo a nepřímo; buď mohou explicitně požádat místní politiky, aby se vypořádali s těmi, kteří nejsou ochotni spolupracovat, anebo s nimi zkusí vyjednávat sami, přičemž ovšem neopomenou zmínit, že jednájí v souladu s pokyny výše postavených. Kombinací výhrůžek a příslibů dostávají státní úředníky pod značný tlak.

2.3.5 *Kasta politiků*

Důležitost volby na základě etnické a kastovní příslušnosti potvrzuje práce Laury Michelutti týkající se komunity jádavů. Během svého terénního působení v oblasti Mathury došla k závěru, že „komunita jádavů se zdá silná a politicky mocná hlavně díky své organizaci. Je to politický aktivismus a reputace obsahující sklon k agresivitě a násilí, které komunitu zviditelňují“ (Michelutti 2004, s. 15).

Jádavové dokonale zvládají proces sebe prezentace jakožto kasty politiků, přičemž úspěch v demokratických volbách považují za prostředek k upevnění vlastní moci a sociálního statusu, který bezprostředně souvisí s ekonomickým profitem.

V Mathuře se idea sjednocené komunity prosazuje i za pomoci vydávání tiskovin a pořádání početných shromáždění. Jedním ze základních prostředků takového sjednocování je vlastní interpretace mytologie. Jádavové se považují za přímé potomky boha Kršny, kterého ovšem v souladu s pojetím sebe sama prezentují jako prvního demokratického vůdce.

Pro představu uvádím úryvek z jedné z mnoha jejich publikací tak, jak jej cituje Michelutti (2004, s. 18):

Pán Kršna byl velký muž a všichni jádavové by měli být pyšní na cestu, kterou jim ukázal. Pán Kršna nám předal tři základní principy: demokracii, sociální spravedlnost a závazek k rovnosti. Toto je základ naší budoucnosti. Byl to demokratický vůdce, který respektoval názory a pohledy občanů. Věřil, že osoba, která je lidmi zvolená, má oprávnění vládnout. Byl prvním, kdo začal prosazovat demokratický způsob vládnutí; přesto mnozí tvrdí, že to byla Francie, v níž se zrodila demokracie.

Třebaže se taková prohlášení mohou zdát absurdní, jejich dopad je značný. Reinterpretace historie nebo dokonce mytologie pro prostředky politické propagandy se neomezuje jen na komunitu jádavů, ale je to postup typický pro nacionalistické organizace, a to nejen ty indické.

Úspěšní politikové z kasty jádavů, jakými jsou na příklad Mulájam Singh Jádav – před vstupem do politiky působil jako zápasník – nebo Lalú Prasád Jádav, jsou svými stoupenci často považovány za Kršnovy inkarnace. Někdy se o nich mluví také jako o „hero-goonda-gods“, kteří berou bohatým, aby jejich jmění rozdávali chudým. Podle jádavů je jeden z předpokladů, který je opravňuje smýšlet o sobě jako o kastě politiků, vrozená, „v krvi kolující“, predispozice k boji a válce.

Oba tito politici se stali symboly, a to nejen pro komunitu jádavů, ale pro celou indickou politiku. Lalú Prasád Jádav byl považován za neoficiálního vládcu Biháru po dobu několika minulých desetiletí. S jeho jménem je spjata řada korupčních skandálů a jeho spolupráce s kriminálními živly je veřejným tajemstvím. Zatímco označení gunda je ve většinové indické společnosti zatíženo negativními konotacemi, mezi jádavy se jedná o atribut, na které je možné být pyšný, a netřeba se za něj stydět (Michelluti 2007, s. 181).

Samadžvádí pártí založená v roce 1992 je politickou stranou, která se cíleně zaměřuje na voliče z nízkých společenských vrstev. Největší podporu má ve státu Uttarpradéš a bývá také přezdívaná jako strana gundů. Základním programem této strany je podle jejích představitelů podpora obyčejného člověka. Hierarchické uspořádání této strany, dělba moci a rodinné nástupnictví je typickým příkladem nepotismu, což je pro Indické politické strany zcela charakteristický jev.

3 BANDITÉ, SPOLEČNOST A POLITIKA

V předchozích kapitolách byly řečeny některé příčiny, proč se v indické společnosti dostává masivní podpory politikům, přestože se tito opakovaně dostávají do konfliktu se zákonem. V této části se snažím prokázat, že existuje paralela mezi úspěchem politiků-kriminálků a tím, jak bývají společnost – a to nejen indickou – vnímáni rebelové, psanci a bandité. Dalším důvodem, proč se závěrečná část práce, jejímž tématem je kriminalizace politiky, zaměřuje detailněji na fenomén banditismu, je způsob, jakým se bandité zapojují do indického politického dění.

Zabývám se banditismem jakožto společenským jevem, přičemž za zvláště podnětný považuji fenomén „šlechtného lupiče.“ Zmíním specifika indického prostředí a důkladněji analyzuji dva signifikantní příklady. Jako ideální subjekty jsem zvolil „královnu banditů“ Phúlan Déví a jihoindického banditu Vírappana, přičemž při tomto výběru hrálo roli několik kritérií.

Jednalo se o proslulé osoby, jejichž věhlas se neomezoval na území Indie a jejichž životní osudy, přestože byly do značné míry u obou odlišné, ilustrují jakýsi „archetyp“ bandity a banditského života. Se značnou popularitou souvisí i relativně velké množství informačních zdrojů, ačkoliv jejich kvalita a odbornost je pochopitelně rozdílná. Navíc od působení Vírappana i Phúlan Déví – ať už máme na mysli kriminální činnost, nebo v případě Phúlan její následné zvolení do zákonodárského sboru – nás nedělí příliš mnoho času, takže můžeme sledovat jejich interakci s indickou politickou scénou, která od té doby doznala jen dílčí proměny.

Kromě sjednocujících motivů ovšem zmiňuji i rozdíly, kterými se bandité od sebe odlišovali. V závěru této části se na příklad pokusím objasnit, co mohlo být příčinou, že Vírappan zůstal až do konce života zločincem a nikdy se neetabloval v politice.

3.1 BANDITISMUS JAKO SOCIÁLNÍ JEV

Za bandity jsou považovány osoby, které provozují loupežnou trestnou činnost, často doprovázenou dalšími zločiny jako jsou únosy a vydírání. Bandité se mnohdy sdružují do větších organizovaných skupin, typický je pro ně status vydědence a také to, že zločiny obvykle páchají opakovaně. Přestože bandité jsou všeobecně z hlediska zákona klasifikováni kriminálníci, v lidovém folkloru bývají překvapivě často vnímáni odlišně.

Ostatně podle tehdejších zákonů by byl banditou i anglický zbojník Robin Hood, přesto je téměř ve všech interpretacích považován za kladnou postavu, třebaže můžeme pochybovat o jeho historické autentičnosti. Většina lidských společností disponuje podobným hrdinou, v československém kontextu stačí zmínit Juraje Jánošíka, v mexickém prostředí získal věhlas Pancho Villa. Ačkoliv by se mohlo zdát, že bandité jsou relikty minulosti, na některých územích se vyskytují dodnes. Nejzásadnější roli v tom hraje prostředí, nejen ve významu geografickém, ale i ve smyslu kulturním.

Příčiny pozitivního vnímání banditismu se pokusil objasnit britský historik Eric Hobsbawm. Učinil tak na základě sociálně-historické analýzy rurálních společností. Ve své knize *Bandits* (1969) ustanovil termín „social bandit“, který se vžil i v následném bádání zabývajícím se tímto tématem. Na tomto místě je nutné podotknout, že přestože mnozí autoři na něj navazovali a dále tento koncept rozvíjeli, jinými badateli byl zpochybňován a zavrhován. Hobsbawm totiž mnohé předpoklady vytvářel na základě marxistické ideologie, společenský konflikt vnímal a priori jako konflikt třídní. Nicméně ve svém díle objasnil několik hlavních principů, které se dají vztáhnout i na indické prostředí, jak později uvidíme.

Hobsbawm se ve svém díle zaměřoval výhradně na bandity, již vycházeli z venkovského prostředí, a charakterizoval je jako „rolnické vydědence, které státní moc považuje za zločince, ale kteří zůstávají uvnitř rolnické společnosti, která je považuje za hrdiny, mstitele a bojovníky za spravedlnost, někdy dokonce i za vůdce osvobozeneckého hnutí. V každém případě jsou touto společností obdivováni a dostává se jim pomoci a podpory“ (s. 20).

U rebela bojujícího proti státní moci vyzdvihuje jeho etické chování, dokonce o něm referuje jako o „šlechtném lupiči“ (s. 47). Podle jeho předpokladů takový lupič okrádá zásadně bohaté a pomáhá chudým a vykořisťovaným. Již jsem zmínil, že za stěžejní aspekt autor považuje také původ a místo působnosti bandity. Šlechtný lupič pochází z venkovského prostředí, kde také provádí většinu svých akcí. V městském prostředí se „šlechtní bandité“ nevyskytují, jelikož v něm podle Hobsbawma nejsou (a ani nemohou být) formováni normami rolnické společnosti (s. 20).

Se zřetelem k indickému subkontinentu je důležité uvést další rys, který odlišuje „sociálního banditu“ od běžného kriminálního. Tento typ rebela totiž za každé situace vzdoruje dominantním složkám dané společnosti. Samozřejmě při tom sleduje primárně svůj vlastní prospěch, ale navenek se může jevit jako symbol a vůdce

odporu vůči nespravedlnosti a bezpráví, reprezentuje kolektivní zájmy utlačované sociální vrstvy (s.79). Prostředí, které je výrazně sociálně stratifikováno a v němž běžně dochází k diskriminaci a represím, tvoří ideální místo pro rozmach banditismu.

Eric Hobsbawm při postulování svých teorií nijak neskrýval inspiraci marxistickou ideou třídního boje. Kromě této ideologické zatíženosti mu kritici vyčítali celkovou vykonstruovanost a předpojatost. Jako by ho jeho vidění světa ovlivňovalo při výběru a analýze historického materiálu. Na příklad Slatta (1991, s. 146) odmítá předpoklad, že by bandité byli vždy na straně rolnictva a nižších vrstev. Podle něj mnohdy – dokonce ve většině případů – zájmy elit zastupují, místo toho, aby se proti nim vymezovali. Jiní autoři zase považovali celý koncept spravedlivého „sociálního bandity“ (v orig. social bandit) za fiktivní konstrukt lidské imaginace, který spíše spadá do kategorie mýtů a legend (Blok 1972, s. 500).

N. A. Currott a A. Fink ve své studii nazvané *Bandit Heroes: Social, Mythical or Rational?* (2012). Částečně čerpali z Hobsbawmových myšlenek, ale zároveň přišli s vlastním vysvětlením fenoménu hrdinného bandity. Podle nich je pozitivní vnímání banditů zapříčiněno zejména ekonomickými aspekty.

Zásadní je jejich předpoklad, že pokud se stát a vláda chovají jako predátor, a z pozice moci rozličnými způsoby znevýhodňují své občany, tím se úměrně zvyšuje pravděpodobnost, že porušení zákona nebude občany považováno za provinění proti společnosti. Když bandité poruší nařízení, které ve své podstatě nerespektuje zakořeněné a široce přijímané normy, anebo cíleně zvýhodňuje určitou skupinu obyvatel, profitují z takové akce ti, na které zákonné opatření nejpřísněji dopadá (Currott a Fink 2012, s. 482).

Čím vyšší daně stát stanovuje, tím atraktivnější se jeví příležitosti vedoucí k vlastnímu obohacení, které se vymykají státem nastavenému zákonnému rámci. Chová-li se stát jako vykořisťovatel, občané inklinují k banditismu (ibid, s. 485).

Predátorský stát je tedy jednou z možných příčin. Může nastat i situace zdánlivě opačná, kdy je stát příliš slabý a nedokáže dostát svým základním funkcím, jako je zajištění základních občanských potřeb. V takovém případě jsou moc a autorita státu oslabeny. V předchozích částech práce jsem tuto skutečnost uváděl mezi důvody, proč jsou v Indii vyhledávaní takzvaní zprostředkovatelé, kteří se často rekrutují z řad

gundů. Currott a Fink se domnívají (s. 487), že společenská obliba banditů je postavena na stejných základech.:

Bandité jsou běžným jevem v oblastech, kde klesá dosah úřední moci a stát není schopen zajišťovat dodržování zákonů. [...] Řešení sporů a prosazování vlastních pravidel je v jejich zájmu do té doby, dokud jim to přináší užitek. Bandité tedy mohou poskytovat cenné služby členům společnosti, ale neznamená to, že by měli na mysli její celkový blahobyt. Jejich konání není nezištné, pouze dovedně přetváří pravidla systému kvůli vlastnímu zisku.

V určitých ohledech tak „social bandits“ z venkovských regionů suplují zprostředkovatelskou funkci „social workers“, kteří jsou činní spíše v městských čtvrtích. Od zprostředkování služeb do politiky nevede dlouhá cesta. Problém není ani opakované porušování zákona, poněvadž pokud je stát vnímán jako nepřátelská entita, může být každý, kdo se proti němu tím či oním způsobem vymezuje, vnímán pozitivně. Ne vždy společenské normy korelují s legálními předpisy, a ne nadarmo se říká, že nepřítel mého nepřítele je mým přítelem.

Ještě jednou se vraťme k tezí Erica Hobsbawma předpokládajícím, že bandité jsou standardně rebelové hájící zájmy utlačovaných vrstev společnosti. Ačkoliv jsou příliš zobecňující i ideologicky zatížená, v indickém prostředí je taková stylizace banditů obvyklá. Jak dále uvidíme, i díky tomuto postupu se indické banditce Phúlan Déví podařilo proniknout do nejvyšších politických sfér.

3.2 BANDITÉ A INDIE

Pro ozbrojené gangy banditů se v indickém prostředí používá původní termín dakaité. Podle indických zákonů zásadní rozdíl mezi banditismem a loupeží či loupežným přepadením spočívá v počtu účastníků kriminální činnosti. Podle odstavce 391 trestního zákoníku (India Penal Code 1860) je trestný čin klasifikován jako banditismus, pokud se na něm podílelo pět a více osob, které jednaly společně s identickým záměrem. Na všechny členy skupiny, kteří se účastní spáchání daného trestného činu, se vztahují stejná obvinění a případně stejný trest, míra zapojení jednotlivce v tomto případě nehraje žádnou roli. Na banditismus se vzhledem k jeho podstatě vztahuje vyšší trestní sazba než na pouhou loupež.

Působení banditů na indickém území má dlouhou tradici. Tato práce si nicméně neklade za cíl mapovat historii indického banditismu ani uvádět seznam všech

proslulých dakaitů. Proč se zabývám detailněji Phúlan Déví a Vírappanem jsem částečně vysvětlil v úvodu této kapitoly. Pro hlubší vhled doporučuji například text *On South India Bandits and Kings* (Shulman 1980), jenž poskytuje detailnější genealogii jihoindických banditů.

Jiným směrem, na jehož hlubší analýzu v této práci nezbývá prostor, konkrétně recipování banditů jako vůdců kastovního odboje, se ubírá na příklad kniha *Community Warriors* od Ashwana Kumara (2006). Banditismus na indické půdě poskytuje mnoho možností k zevrubnému zkoumání, jedná se o téma, které přesahuje hranice několika oborů, politologie, historie, sociologie, etnografie či dokonce literatury.

3.3 BANDITÉ Z ÚDOLÍ ŘEKY ČAMBAL

Odlehlé, řídké osídlené oblasti s obtížně přístupným terénem skýtají banditům ideální prostředí. V Indii je jedno z takových území údolí řeky Čambal tvořící hranici mezi svazovými státy Rádžasthán, Uttarpradéš a Madhjapradéš. Tento region je typický svými hlubokými údolními a stržemi. Do daleka se rozkládající nepřehledný labyrint erodujících skal, které svým tvarem, strukturou a barvou připomínají obří mravenišť, je ideálním působištěm pro bandy dakaitů. Největšími řekami jsou Jamuna, Čambal a Bétva, mosty přes ně jsou od sebe vzdáleny mnoho kilometrů a často je potřeba k překonání vodního toku využít služeb převozníků.

Banditismus byl v této oblasti problémem prakticky odjakživa. Ani mocná říše Mughalů si nedokázala poradit s místními desperáty, jak uvádí studie zpracovávající případy banditismu, které se udály v tomto regionu mezi lety 1939-1963 (Nath 1969, s. 59).

Abychom si lépe dokázali představit přírodní a společenské podmínky, ve kterých působilo velké množství banditů včetně Phúlan Déví, citujeme část z rozhovoru, který s místním policistou, proslulým svým celoživotním pronásledováním dakaitů, vedla novinářka Marie-Ann Weaver (1995):

Bandité mají nad námi skoro vždycky navrch. Znají místní topografii, každý strom a stéblo trávy, a navíc jejich zbraně jsou lepší než ty naše. My máme pušky, oni mají lehké samopaly. V létě teplota ve stržích stoupá nad 50 stupňů, panuje spalující horko a nám chybí voda. Když pochodujeme, dusíme se

zvířeným prachem. Banditům stačí pozorovat mračna prachu a hned poznají, kam směřují naše kroky.

[...]

Tady v oblasti se nepoužívá slovo dakait, místo toho si každý říká rebel. Každá vesnice chce, aby se někdo z jejích obyvatel stal členem tlupy banditů, tím je totiž pro vesnici zajištěna ochrana. A dost často tady v džungli můžete slyšet, že když je muž požehnaný a narodí se mu tři synové, jeden z nich by se měl stát úředníkem, policistou, nebo vojákem, druhý by měl zůstat doma a postarat se o hospodářství a onen třetí se má stát banditou. Ten první poskytne rodině autoritu před zákonem, druhý zajistí, že rodinná půda nezůstane ležet ladem, a díky tomu poslednímu získá rodina společenskou prestiž.

[...]

Ptáte se, proč se bandité stávají bandity. Pro většinu z nich je klíčová půda. Bojují, zabíjí a sami často umírají v džungli kvůli půdě. Pro mnoho z nich je samozřejmě také podstatná odplata, když vám systém nedokáže zajistit spravedlnost, tak nakonec vezmete spravedlnost do svých rukou. Je mi líto, co teď musím říct, ale mnoho lidí se stane dakaity kvůli chování policejních složek: policejnímu bití, nekompetentnosti a neschopnosti policistů, nebo prostě jen ze strachu z policie.²⁴

Údolí řeky Čambal je proslulé jako území dakaitů. V roce 1972 zde proběhla rozsáhlá kapitulace, během níž více než 500 banditů složilo své zbraně. V letech předcházejících této události zde údajně působilo na 200 organizovaných skupin a střety mezi nimi a strážci zákona byly na denním pořádku. Džajaprakáš Nárájan, aktivista, politik a stoupenec Gándhího ideálů, přesvědčil několik desítek dakaitských vůdců, aby kapitulovali výměnou za nižší tresty. Nebyla to ovšem první událost tohoto druhu, již o 12 let dříve podobnou akci zorganizoval Vinóda Bhávė, respektovaný bojovník za lidská práva a důvěrný přítel Mahátmy Gándhího.

V roce 1972 byli mezi kapitulujícími i ten nejobávanější bandita: bývalý zápasník Mohár Singh. Ve vězení si odsloužil osmiletý trest a po propuštění se začal věnovat

²⁴ Na tomto místě stojí za zmínku všeobecná nedůvěra indických občanů k policii. Podle výzkumu z roku 2018 důvěřuje policejním složkám necelých 6 % obyvatel. Naopak největší důvěře se těší armáda, která má důvěru 77 % občanů (Paliath 2018).

farmaření v Megháónu v okrese Bhind. Nespíš už ani nepřekvapí, že ve stejném městě byl zvolen do místního zastupitelstva, aniž by přitom čelil protikandidátovi. Když s ním novinářka při snaze detailněji poznat prostředí, které je téměř tisíc let líhni banditů, vedla krátký rozhovor, samozřejmě přišla řeč také na jeho minulost:

Zabil jsem více než 400 lidí, byla na mě vypsaná historicky nejvyšší odměna v dějinách Indie. Bylo to kvůli tomu, že moje banda byla největší a naháněla hrůzu celé oblasti. Velel jsem 125 mužům a spáchali jsme minimálně pět stovek zločinů. Často to byly vraždy, někdy také únosy, protože díky výkupnému jsme získávali potřebné finance. Když jsem začínal, zabíjel jsem lidi kvůli tomu, abych v celém regionu vyvolal strach a zvýšil nad ním svou kontrolu. Pokud jsem někoho podezřívával z toho, že je policejní informátor, neztrácel jsem čas kladením otázek. Byl jsem velice netrpělivý mladý muž. Dnes s odstupem vím, že jsem zabíjel pro nic za nic.

Někdo o mně mluví jako o indickém Robinu Hoodovi. Ano, brali jsme bohatým. Vždyť co si vezmete od těch, kteří jsou chudí? Dnes mi nejvíce chybí autorita. Víte, tenkrát jsem byl nekorunovaným králem celé oblasti. Ted' mám sice hodně peněz, ale jsem jen v čele méhgáonského zastupitelstva. Nicméně jsem byl demokraticky zvolený," říkal s úsměvem v roce 1995 o své minulosti Mohár Singh (Weaver 1995).

Teorie Erica Hobsbawma, že bandité jsou ochránci práv utlačovaných a jejich chování je determinováno silným smyslem pro spravedlnost, v tomto případě pravděpodobně neobstojí. Mnohem více skutečnosti odpovídá tvrzení autorů druhé probírané studie, která jako hlavní motivaci banditů předpokládá touhu po zisku a moci.

3.4 PHÚLAN DÉVÍ

Odmítla jsem osud, který mi byl dán už narozením. Opustila jsem vesnici, rodinu, své prostředí (Devi a Cuny 2004, s. 154).

Život Phúlan Déví, která se později proslavila jako Královna banditů, byl již od dětství plný strádání. Narodila se na konci 60. let v malé vesnici rozkládající se na břehu Jamuny jako druhá nejstarší ze čtyř dcer. Její rodina byla velice chudá a v kastovní hierarchii zaujímal nízké postavení. Rodiče Phúlan provdali, když jí bylo 11 let, a to za muže třikrát tak starého. Po příchodu do manželova domu se stala obětí znásilňování a fyzického týrání, nicméně se jí nakonec přeci jen podařilo uprchnout

a vrátit se zpět do rodné vesnice, v níž byla ovšem považována za zostuzenou, morálně upadlou ženu.

Další utrpení ji zastihlo v podobě policejního zatčení, které bylo pravděpodobně zapříčiněno sousedským udáním. Ve vyšetřovací vazbě byla bita a opětovně znásilňována příslušníky policie. Pod výhrůzkami fyzickou likvidací musela před soudem o své brutální zkušenosti pomlčet. Ve své autobiografii pohnutě líčí okolnosti soudního přelíčení (2004, s. 170):

Všichni, kteří se mi u soudu smáli, měli proč. Oni umějí číst a psát. Musela jsem vedle nich vypadat jako primitivní zvíře. Vyděšené a ohrožované systémem. Byla jsem na tom stejně jako všichni z mé kasty, všichni chudí, vykořisťovaní. Bojíme se světa a nedůvěřujeme mu, to jediné umíme. Nevědomost je horší než hlad.

Zlom v jejím životě přišel krátce po návratu do rodné vesnice. Byla unesena bandou dakaitů, kteří operovali v místní džungli. Zdali se tak stalo na objednávku vesnických představitelů, nebo jestli se k banditům donesly pověsti o padlé ženě, není zcela zřejmé. Každopádně se únosem začala psát zcela nová část Phúlanina příběhu.

Mladá žena si mezi bandity postupem času vydobyla respekt, částečně i díky milostnému vztahu s vůdcem bandy Vikramem. Bylo to poprvé v jejím životě, kdy se dokázala seberealizovat, naučila se výborně zacházet se zbraní a bez strádání zvládala přežít v nehostinných podmínkách. Obeznámila se se způsobem partyzánského boje a ve svých memoárech popisuje, jak byli vybírány cíle jejich útoků: „Vikramovi lidi dostávali zprávy o tom, které domy vykrást a koho potrestat, od lidí, kteří se rádi svěřovali. Vikram měl celou síť informátorů, buď členů jeho rodiny nebo vesnice, ale i jiných vesničanů, které ochránil před nespravedlností nějakého thákura nebo sarpaňče“ (s. 221).

3.4.1 *Utrpení a pomsta*

Toto je má první vražda. Ostatní tomu tak říkají, ale já tomu říkám spravedlnost (ibid, s. 232).

Bohužel pro Phúlan období osobního štěstí netrvalo dlouho. Poté, co byl gang přepaden konkurenční skupinou dakaitů a většina jejích druhů byla pozabíjena, odvěkli muži bezmocnou ženu do nitra džungle. Její zajetí trvalo přibližně tři týdny.

Během této doby byla pravidelně surově bita a opakovaně znásilňována bandity i dalšími obyvateli vesnice, která banditům sloužila jako základna.

Brutální násilí mělo také kastovní podtext, Phúlan i její zabití druzi pocházeli z nízké kasty *malláhú*²⁵. Jejich aktivity byly považovány za bezprecedentní narušování kastovní hierarchie. Phúlan byla žena, která se vzbouřila proti mužům, a navíc proti příslušníkům vyšší kasty. Takové chování nebylo možné nechat nepotrestané.

Když se jí nakonec podařilo osvobodit, neprahla po ničem jiném než po pomstě. Podařilo se jí shromáždit vlastní skupinu banditů a stala se jejich vůdkyní. Během jednoho roku získala proslulost po celé oblasti rozkládající se mezi řekami Jamuna a Čambal. Právě tehdy se mezi lidmi začalo mluvit o Královně banditů. Ale až masakrem v Béhmaí se stala proslulou i mimo hranice regionu, řádění Phúlan Déví se proměnilo v celostátní téma.

Události ve vesnici Béhmaí byly největším bandity rozpoutaným masakrem od založení indického státu. Zahynulo při něm 22 osob, přičemž se jednalo výhradně o muže z kasty thákurů.²⁶ Před smrtí zastřelením byli mnozí z nich mučeni, jak potvrdily stopy na tělech obětí i výpovědi přeživších. Masakr otrásl indickým prostředím nejen kvůli svému rozsahu, ale také proto, že jeho iniciátorem byla žena, která navíc pocházela z nižší společenské vrstvy než zavraždění muži.

Co přesně se v onen den stalo, zůstává částečně zahaleno tajemstvím. Existuje několik verzí událostí, podle té nejpravděpodobnější Phúlan a její banda podnikli rutinní přepadení vesnice, kde se měl skrývat jejich úhlavní nepřítel bandita Šekhar. Během zstrašujícího projevu před shromážděnými obyvateli Phúlan údajně poznala dva muže, kteří ji před několika měsíci mučili a znásilňovali. Později si začala vybavovat místa, kde prožila tolik utrpení. Zmocnil se jí nekontrolovaný vztek, během něž nařídila odvést přibližně 30 svázaných vesničanů k blízké Jamuně. Tam byli nuceni pokleknout a většina z nich byla následně zastřelena střelou do týlu.

²⁵ Malláhové jsou jedna z podkast šúdrů (nejníže postavené vrstvy v rámci kastovního systému), tradičně se jednalo o lodníky a v širším slova smyslu všechny, kteří pracovali na řece. Jejich společenský a ekonomický status je stále velmi špatný.

²⁶ Thákurové patří ke kastě kšatrijů, tj. bojovníků. V zemědělských oblastech jsou to dnes většinou vlastníci pozemků. Jejich životní podmínky se v minulosti zlepšily díky snadnějšímu přístupu ke vzdělání a „zelené revoluci“, která značně ovlivnila indické zemědělství.

3.4.2 *Kapitulace*

Na počátku 80. let byla na dopadení Phúlan Déví vypsána velmi vysoká odměna. Události v Béhmaí znepokojily samotnou indickou premiérku Indiru Gándhí, která tlačila na ministerského předsedu Madhjapradéše Ardžuna Singha, aby došlo k urychlenému vyřešení situace. Po dvou letech od masakru byla dlouhotrvajícím pobytem v džungli vysílená Phúlan Déví ochotná přistoupit ke kapitulaci. Splněno muselo být několik podmínek.

Jednou z nich bylo, že k samotnému aktu kapitulace musí dojít na území Madhjapradéše, kde měla podle vlastního názoru větší naději na spravedlivý proces. V Uttarpradéši, na jehož území se nacházela vesnice Béhmaí, se obávala o vlastní bezpečnost. Dále mělo být Phúlan přislíbena, že její pobyt ve vězení nepřesáhne 8 let. Když jí byly tyto a ostatní podmínky kapitulace zaručeny, odevzdala 12. února 1983 svou zbraň do rukou Ardžuna Singha. Celou ceremonii sledovalo několikatisícové publikum.

Phúlan byla obviněna z celkem 48 zločinů, ale před řádným soudem nikdy nestanula. Její přelíčení bylo opakovaně odkládáno. Většinu svého trestu strávila ve věznici v Gválijáru.

3.4.3 *Politická kariéra*

Na svobodu byla Phúlan Déví propuštěna 21. února 1994, po jedenácti letech – ne po osmi, jak si přála – strávených ve vězení. Višambar Prasád Nišád, její soukmenovec z kasty malláhů a Mulájam Singh Jádav, tehdejší předseda Samadžvadí pártí a zároveň premiér Uttarpradéše, se zasadili, aby proti ní byla stažena všechna obvinění. o Mulájamu Singhu Jádavovi byla řeč již v předchozích částech práce. On sám si byl patrně vědom, jak kontroverzní odezvu vzbudí jeho rozhodnutí, ale zároveň si jako zkušený a pragmatický politik uvědomoval voličský potenciál, který se v osobě bývalé banditky skrývá. Nebylo překvapením, že Phúlan o dva roky později ve volbách do indického parlamentu kandidovala právě za stranu SP.

Jaké měla negramotná bývalá banditka obviněná z banditismu předpoklady uspět v indické politice? Překvapivě vysoké, neboť v inkriminované době byla Phúlan jednou z nejznámějších indických žen vůbec. Její přítomnost vyvolávala ohromný zájem kdekoliv, kam během své předvolební kampaně zavítala. Spolu se skupinou svých strážců navštěvovala odlehlé části Uttarpradéše a během svých mítinků se

stylizovala do role „Gándhího z Mirzápuru“. Pro získání hlasů velmi početných nízkých tříd (až 85 % voličského elektorátu ve venkovských oblastech), by se našel jen stěží někdo vhodnější, než žena s natolik pohnutou osobní historií, žena, která byla považována za bojovnici proti bezpráví a útlaku. Pro mnoho voličů nebylo podstatné, jak drastické prostředky při svém boji používala. Její příběh byl natolik známý, až připomínal spíše mýtus, ve kterém ztělesňovala inspirující symbol nezlomnosti, nepoddajnosti a odvahy.

Novinářům, kteří se dotazovali na způsob, jak jde skloubit kriminální minulost a působení v politice, a zároveň chtěli slyšet odpověď na to, co říká opakovaně vznášeným obvinění proti své osobě, Phúlan rozohněně odpovídala (McGirk 1997):

Zažila jsem, že mě muži bili, protože jsem se k nim opovážila pozvednout zrak. Když jdete proti takovým lidem, zaplatí, aby vás chytili. Já jsem nikdy neporušovala zákon pro své vlastní blaho, já jsem jenom přerozdělovala bohatství. Mám hodně zkušeností s tím, co znamená ponížení. Takže teď chci zákonnou cestou pomoci upozaděným vrstvám společnosti, a vůbec všem utlačovaným lidem, v boji za jejich práva.

Phúlan sebe sama velmi často prezentovala jako člověka, kterému nikdy během kriminální kariéry nezáleželo na finančním profitu a opakované loupeže považoval za formu sociální spravedlnosti. Nalezneme to na i na mnoha místech její autobiografie. Když se v závěrečné části knihy vrací ke svému dlouholetému pobytu za mřížemi, tvrdí: „Neměla jsem peníze. Žádný vůdce je neměl. Když jsem přišla do vězení, měla jsem jenom devět tisíc rupií. Nestala jsem se banditou pro peníze. Ty jsem naopak rozdělávala ostatním“ (Devi a Cuny 2004, s. 368). Na jiném místě popisuje vztah k penězům takto: „Ráda dávám chudým peníze, ráda cítím tu moc. [...] Chtěla bych mít tolik rupií, abych je mohla bez ustání rozdávat všem, kdo nic nemají jako kdysi já“ (s. 319).

Banditka během své politické kariéry profitovala také z toho, že mnoho momentů z jejího životního příběhu zůstalo obestřeno tajemstvím. O některých událostech zatvrzele odmítala hovořit, jindy se jednotlivé verze událostí od sebe liší či se přímo navzájem vylučují. Často nelze tvrzení Phúlan Déví o životě v džungli konfrontovat s pohledem někoho jiného, protože většina jejích tehdejších druhů zahynula během bojů. Z toho vyplývá, že je na místě téměř všechny její výroky zhodnocovat kritickým zrakem a uvědomovat si značnou míru stylizace, která je v nich přítomna.

Na druhou stranu je také třeba si uvědomit, že nejen pro Phúlan, ale i pro jiné dakaity je důležité vyvolat v některých obyvatelích daných oblastí sympatie a získat si jejich přízeň. Nejenže od nich mohou získávat materiální podporu, ale stejně zásadní pro jejich přežití je neustálý přístup k informacím. Tyto údaje se mohou týkat na příklad plánovaných policejních akcí. Zároveň mohou prostřednictvím spřízněných vesničanů rozšiřovat falešné zprávy o svém budoucím pohybu a tím úspěšně mást policii (Seal 2009, s. 78). Ze všech jejích rozhovorů a knih vyplývá, že Phúlan svých zločinů nikdy nelitovala, jelikož sebe samu považovala za pouhého vykonavatele spravedlnosti.

„Phúlan má dvě ohromné přednosti, je velmi bystrá a charismatická. Obklopuje ji jakási aura osudovosti. To je neodolatelná kombinace u ženy, jejíž povaha se vyznačuje také nelítostnou a krutou stránkou,“ tvrdil Sunil Séthí, novinář, který se zevrubně zabýval osudem banditky již od její kapitulace v roce 1983 (cit. podle Weaver 1995).

Nemohla by být někým jiným nežli Indkou, je jako stvořena pro indickou fantazii: už od starověku máme nesmírně vyvinutou schopnost přetvořit jakýkoliv příběh v mýtus, ale stejně tak i demytizovat ten nejpodivuhodnější příběh v naprosto běžnou událost. Phúlan je jako uměle vytvořená bohyně, která se rychle může změnit v démona (ibid).

Nešlo tedy jen o její osobu, jako spíše o trend, který sama reprezentovala. Dokázala se vzepřít nespravedlivému a krutému sociálnímu systému, který panuje v Indii po tisíciletí. Prolévání cizí, „nepřátelské“ krve považovalo mnoho jejích stoupců za přirozenou součást tohoto odporu.

Na několika místech této práce jsem se podívoval nad tím, že kriminálníci sklízí u indických voličů takové úspěchy. Zdůvodňoval jsem to několika pro Indii specifickými příčinami, z nichž většinu najdeme i za vzestupem Phúlan Déví jakožto političky. Nicméně výjimečná je v tomto případě pozornost, která byla jejímu případu věnována za hranicemi Indie. Jako paradox může znít informace, že jedna britských labouristických poslankyň navrhla v 90. letech Phúlan na Nobelovu cenu za mír jako „symbol boje za odstranění útlaku na bázi kasty, pohlaví a třídy. Příběh jejího života – narozená v chudých poměrech, prodaná do rodiny manžela jako otrokyně, zneužívaná, opakovaně hromadně znásilněná – je smutný každodenní příběh milionů chudých žen v současné Indii“ (ibid).

3.4.4 Smrt a odkaz

Přestože Phúlan Déví měla velmi mnoho podporovatelů, její zvolení v roce 1996 do dolní komory parlamentu za okrsek Mirzápur provázelo mnoho kontroverzí. Ministr vnitra Indrádžit Gupta se nechal slyšet, že „Uttarpradéši nyní zavládne chaos, anarchie a destrukce“ (Weaver 1997). Zástupci opozičních stran, stejně jako příslušníci vyšších kast hleděli s nedůvěrou na ženu s takovou minulostí.

Volby v roce 1998 sice bývalá královna banditů prohrála, ale výsledek napadla u soudu a do parlamentního křesla tak mohla usednout znovu v roce 1999. V průběhu všech let, které strávila na svobodě, čelila Phúlan Déví opakovaným telefonickým výhružkám smrti, a proto byla prakticky neustále pod dohledem ochranky. Ani ta ovšem nezabránila tomu, aby na ni byl 25. července 2001 spáchán atentát, na jehož následky Phúlan Déví po převozu do nemocnice zemřela.

Noviny otiskovaly nekrology, ale jejich titulky též hlásaly: „Zemřela tak, jak žila“, „Krev volá po krvi“, „Pomsta za pomstu“ (Devi a Cuny 2004, s. 379). Den po atentátu policie zadržela muže, který se po zatčení k činu přiznal. Tvrdil, že čin provedl jménem obětí masakru v Béhmaí, jak píše Marie-Therese Cuny k doslovu ke knize *Královna Banditů* (s. 380). Minulost Phúlan nakonec dohnala.

Co tedy znamenalo působení Phúlan Déví pro kriminalizaci indické politiky? Jak shrnul ve své eseji indický společenský aktivista Svámí Agnivěš:

[...] Phúlanin politický vzestup, zejména v kontextu její kriminální minulosti, je výmluvným symptomem nemoci, která trápí náš veřejný život. Pokud víme, tak její jediná kvalifikace pro politickou kariéru byla zpopularizovaná dráha zločince. Samotná skutečnost, že jen to bylo považováno za politický zlatý důl, nám umožňuje získat představu o převažující davové psychologii v nespravedlivé společnosti, jež pěstuje v obyčejných lidech pocit bezmoci, získává na přitažlivosti příklad „jednoho z nás“ srdnatě čelícího vládnoucí třídě. A v takovém prostředí bylo také nevyhnutelné, aby se zločin stal běžnou součástí politického vedení. [...] Ačkoliv lidé neschvalují zločiny, mají sklon iracionálně oceňovat úspěšné zločince, zvláště ty, kteří dokázali vytvořit dojem bojovníka proti nespravedlivému systému (Agniweš 2001).

Jméno Phúlan Déví vzbuzuje mnoho emocí i po její smrti a doteď rozděluje indickou společnost. Pro mnohé to byla bojovnice za práva utiskovaných a žena, která se

dokázala vzepřít svému krutému osudu, pro jiné zase nelítostná vražedkyně, jejíž sláva vyvstala z krve a násilí. Pro mě se jedná o symptom krize indické politiky, a to hned ze dvou důvodů.

Tím prvním je její kriminální minulost. Přestože známe motivace jejích činů a lidsky snad dokážeme porozumět touze po pomstě, jen těžko lze přistoupit na to, aby v zákonodárném sboru působila osoba s tak košatými záznamy v rejstříku trestů. Druhý důvod je Phúlanina nekompetentnost k vykonávání funkce poslance. Úpadek politiky a její kriminalizace je podle mě symbolizován stavem, kdy se hlavní devizou kandidátky stává vlastní identifikace s bohyní Durgou. Nicméně více než o úpadku politiky tento fakt vypovídá o stavu indické společnosti.

3.5 VÍRAPPAN

Vírappan byl bandita působící v oblasti rozkládající se na pomezí jihoindických států Karnátaka, Tamilnádu a Kérala. Jeho zločinecká kariéra trvala přibližně od sedmdesátých let až do násilné smrti v roce 2004. Během tohoto období se stal nechvalně proslulým i daleko za hranicemi území, na němž probíhala většina jeho zločineckých aktivit. Běžnými lidmi i žurnalisty byl označován za krále banditů, či jihoindického Robina Hooda. Jeho život a smrt se staly námětem několika knih a filmů.

V regionu, který je z velké části pokryt hlubokou džunglí, je tradičním nelegálním zdrojem financí pytláctví a pašeráctví, přičemž nejžádanějšími artikly jsou zejména santálové dřevo a slonovina. Stejně jako v údolí řeky Čambal na severu Indie, i zde má zločin dlouhou tradici. V oblasti, kde uspějí jen ti nejodolnější jedinci, jsou síla a určitá bezohlednost při prosazování vlastních cílů považovány za nepostradatelné. Navíc vzdálenost od větších měst a nepřístupná příroda znesnadňuje protiakce policejních složek.

3.5.1 Předchůdce

Dávno před Vírappanem, ještě za časů britského impéria, se proslulým stal místní bandita jménem Selvarádž. Jeho osud v mnohém připomíná typický příběh muže, který byl nucen se skrývat před společností. Sunaad Raghuram jej ve své knize zabývající se Vírappanovým životním osudem uvádí jako předchůdce a možnou inspiraci (s. 17). Dnes je obtížné určit, kolik je v příběhu bandity Selvarádže reálného a nakolik se skutečný příběh postupem času proměnil v mýtus. Ostatně mytických motivů je v něm obsaženo velké množství; po krvavé pomstě, během níž zabil několik

mužů, uprchl bandita do džungle a odtud podnikal výpady proti bohatým držitelům půdy a trestal bezpráví, kterému museli čelit nemajetní a utlačovaní.

Selvarádž si také rád tropil drzé žerty z policie, a přestože spáchal vysoký počet závažných zločinů, byl velmi populární mezi místními obyvateli, protože podle nich důsledně dodržoval svůj etický kodex. V jejich očích byl lupič gentleman (Raghuram 2001, s. 15). Paradoxem osudu je, že do okolností týkajících se jeho tragického konce – otrava jedem nacházejícím se v jídle – byl údajně zapletený i Vírappanův vlastní otec (ibid, s. 16).

V Selvarádžově příběhu nalézáme aspekty, které jsem výše zmiňoval v souvislosti s fenoménem šlechtného bandity. Ať už se jedná o etické normy chování nebo ochranu slabých proti silným. Zásadní roli zde hraje množství času, které od doby jeho působení uplynulo, a také nedostatek úředních záznamů. Díky tomu se historie jeho činů mohla proměnit v mýtus o hrdinném banditovi. V případě Vírappana je nacházení pozitivního společenského vlivu obtížnější úkol, jako by svými skutky potvrzoval myšlenku antropologa Paula S. Cassii (2006, s. 220):

Ušlechtilé bandity [...] pozorujeme vždy na pozadí historie, jsou to nostalgické pozůstatky po dávno ztraceném světě. Čím kratší doba nás od nich dělí, tím rychleji se začínají vytrácet. Pak jsou tu najednou současní bandité, kteří jsou zapleteni do případů únosů, vynucování výpalného, loupeží a vražd. Zdá se, že ušlechtilí bandité existovali jen v minulosti, nikdy ne v přítomnosti.

3.5.2 Vírappanova kariéra

Vírappan tedy nebyl prvním mužem pocházejícím z vesnice Gopinátham, který se rozhodl žít se v rozporu se zákonem. Jeho kriminální dráha započala již v útlém věku, kdy se přidal ke svému příbuznému pytlákovi a pašerákovi slonoviny. První střety se státními složkami na sebe nenechaly dlouho čekat, jeho prvními oběťmi byli strážci zodpovědní za ochranu lesních ploch, poté následovaly vraždy několika policistů, kteří mu zkrížili cestu. Při svých přepadech Vírappan dokonale využíval znalosti terénu a momentu překvapení, přičemž neváhal zaútočit ani na motorová vozidla.

Jedním z důvodů, proč působil policii Tamilnádu a Karnátaky takové problémy, byla nechuť, kterou obě strany pociťovaly ke vzájemné kooperaci. Bandita často zaútočil na území jednoho státu a následně unikl do druhého. Policejní složky jednotlivých

států nebyly schopné efektivně spolupracovat. Vírappan si toho byl dobře vědom, po spáchání zločinu nikdy nezůstával dlouho na jednom místě (Raghuram 2001, s. 24).

Přestože pocházel z vesnice nacházející se v Karnátace, považoval se za Tamila a cítil se bezpečněji v Tamilnádu. Jeho lepší znalost tamilštiny mu umožňovala navazovat bližší kontakty s informátory z řad vesničanů, nežli tomu bylo v kannadsky mluvících oblastech. Podle Raghurama (s. 99) byl také přesvědčen, že policie v Karnátace ho stíhá zatvrzeleji, protože většinu svých nejtěžších provinění spáchal právě na jejím území.

9. dubna roku 1993 došlo k rozsáhlé detonaci pod koly dvou autobusů, které převážely speciálně sestavený policejní tým. Vírappan a jeho gang několik hodin předtím nastražili nášlapné miny na cestu, po které měly autobusy přijíždět. Během výbuchu zahynulo 22 osob. Jednalo se o historicky nejkrvavější teroristický útok na území Karnátaky (Aravind 2013).

Vírappan indické policii vyhlásil soukromou válku, která trvala několik následujících let. Počet členů jeho gangu se v průběhu této doby i díky zvýšené aktivitě policejních složek rapidně zmenšil, nicméně bandita sám strážcům zákona stále unikal.

Z výše uvedeného vyplývá, že Vírappan byl nelítostný zločinec, páchající činy, které by snesly přívlastek teroristické. Je nutné si ovšem také uvědomit, že je zde referováno o době, kdy byla královna banditů Phúlan Déví zvolena do indického parlamentu, její životní osudy se staly námětem filmů a krátce předtím vyšla její knižní autobiografie, která z Phúlan definitivně udělala celebritu s mezinárodním přesahem. Nepochopitelný Král banditů z jižní Indie byl tedy velmi atraktivním tématem pro indická i zahraniční média. Dokonce existují spekulace, že hollywoodský producent měl kvůli uvažovanému biografickému filmu zájem o osobní setkání s Vírappanem. Ten ale přes prostředníky odmítl (Raghuram 2001, s. 185). Jeho konfrontace s filmovým světem se měla odehrát odlišným způsobem.

3.5.3 *Únos herce Rádžkumára*

Jako mnoho banditů před ním i po něm Vírappan během své kariéry využíval únosy a následné žádosti o výkupné jako jeden ze způsobů zdroje příjmů. 30. července 2000 provedl akci, díky níž se definitivně proslavil po celé Indii. Podařilo se mu unést největší hvězdu kannadského filmového průmyslu – herce Rádžkumára. Únos byl o to drzejší, že se odehrál přímo v hercově domě. V zemi, kde ikony showbusinessu užívají

téměř božského statusu, se jednalo o nevídanou senzaci. Bezprecedentní čin vyvolal společenskou bouři a protesty po celé Karnátace. Na politiky byl vyvíjen nesmírný tlak veřejnosti a místní premiér S. M. Krišna byl donucen požádat o pomoc svého protějška ze státu Tamilnádu Karunánidiho.

Vztahy mezi státy Karnátaka a Tamilnádu historicky nejsou ideální. Narušuje je spor o distribuci vody z řeky Kávéri a také migrace Tamilů do kannadigských oblastí. Když s banditou tamilští vyjednaváci navázali kontakt, zjistili s překvapením, že tentokrát jsou Vírappanovy požadavky politického rázu. Rádžkumárovo propuštění bylo podmíněno splněním deseti bodů, zdálo se, jako kdyby se obávaný terorista stal „politickým spasitelem bojujícím za tamilskou věc“ (Raghumar 2001, s. 224). Jedna z podmínek se týkala minimálního množství vody v Kávéri, další pak měla zajistit uznání tamilštiny jako druhého úředního jazyka v Karnátace. Kromě toho mělo být z vězení propuštěno 56 osob zadržených na základě protiteroristického zákona. Tyto i ostatní požadavky – s výjimkou jediného – postrádaly individuální Vírappanovo přesvědčení, místo toho se jednalo o témata politická, společenská a nadto výrazně nacionalistická. Bandita tentokrát nechtěl žádné peníze ani zaručení vlastní beztrestnosti.

Jak se mohl muž, který většinu života strávil v odlehlých oblastech daleko od civilizace, stát odborníkem na palčivé problémy jižní Indie? „Bylo zřejmé, že Vírappan zastupuje někoho jiného, ať už člověka, nebo organizaci,“ tvrdí Raghuram (s. 225).

3.5.4 *Vírappan a politika*

Vírappan se dostal do užšího kontaktu s tamilským nacionalistickým hnutím na konci 90. let. Nelegální separatistická organizace Tamilská osvobozenecská armáda²⁷ v té době rozšiřovala svůj vliv v odlehlých oblastech a spolupráce s Vírappanem zapadala do jejích plánů. Bandita jim poskytoval pro guerillový způsob boje tolik potřebný úkryt před státními ozbrojenými složkami, a za to se mu mimo jiné dostávalo moderní výzbroje a vybavení. Vírappanova kriminální činnost byla vítanou pomocí separatistům při plnění jejich vlastních cílů. Mezi oběma subjekty se vytvořil symbiotický vztah. Velký vliv na Vírappanovo uvažování měl Maran, vůdce TNLA. V době Rádžkumárova únosu byl Vírappan již silně ovlivněn jeho nacionalistickou

²⁷ Anglicky *Tamil Nadu Liberation Army*, zkráceně TNLA

ideologií, jak dosvědčuje svědectví novináře Gópála, který vyjednával podmínky hercova propuštění²⁸ (Raghuram 2001, s. 231):

Vírappan si roli extrémisty vyloženě užívá. To je ten největší rozdíl oproti našemu poslednímu setkání. Zní jako diktátor, sám sebe nazývá tamilským extrémistou, zmiňuje i Che Guevaru.

Členové TNLA a další nacionalistické organizace TNRT²⁹ pomáhaly budovat a šířit image Vírappana jako indického Robina Hooda (Nambath 2004). Kromě TNLA a TNRT i další tamilská politická hnutí více či méně skrytě podporovala Vírappanovy požadavky. Jeden z nich se týkal povinnosti zvýšit výkupní ceny čaje a zafixovat jejich minimální možnou cenu. Pracovníci čajových plantáží, převážně pocházející z nejnižších společenských vrstev, byli velice početnou voličskou skupinou, a pokud by se zlepšily jejich životní podmínky, získaly by strany vítanou podporu do nadcházejících voleb.

Některá média (Panneerselvan 2000) začala spekulovat, zdali se Vírappan nevydá podobnou cestou jako Phúlan Déví a nebude se snažit uspět v politice v řadách jednoho ze spřízněných hnutí. Snahu Vírappana rehabilitovat a pokusit se jeho renomé využít na politické scéně můžeme zaznamenat již v roce 1995, kdy se poprvé začalo vážněji uvažovat o jeho amnestii. Hromadné odzbrojení dakaitů z údolí řeky Čambal i transformace někdejší královny banditů ve výraznou členku národního parlamentu, oba tyto příklady byly hojně zmiňovány jako argumenty ve prospěch amnestie. Nicméně neschopnost dvou sousedících států dohodnout se na přesných podmínkách zapříčinila u Vírappana ztrátu naděje na vlastní rehabilitaci a iniciovala změnu jeho přístupu. Ve chvíli, kdy se rozplynula poslední šance na návrat do většinové společnosti, padla Maranova lichotivá slova o jeho výjimečnosti a oprávněnosti protivládního boje na úrodnou půdu. „Nikdy se nevzdávej. Když jsi přežil dosud, přežiješ navždy. Využij své schopnosti a bojuj za svobodu Tamilnádu“ (Raghuram 2001, s. 230).

V období následujícím po zveřejnění banditových požadavků probíhala jednání na nejvyšší úrovni. Ministerští předsedové Krišna a Karunánidi se dohodli na splnění několika bodů, mezi nimiž bylo na příklad odškodnění občanů poškozených masivními nepokoji z roku 1991, které byly vyvolány sporem o řeku Kávéri. Jako

²⁸ Sám Gópál byl dříve banditou zajat a během doby v zajetí se mu s ním podařilo navázat důvěrnější vztah.

²⁹ angl. *Tamil National Retrieval Troops*

reakce se vynořily hlasy kritizující postup politiků a jejich přílišné ustupování teroristickým skupinám. Tehdejší indický prezident K. R. Nárájanan ve svém televizním projevu vyjádřil obavy nad spojenectvím mezi kriminálníky, politiky a významnými členy společnosti. „Je načase, aby občanská společnost a zákonná vláda prosadily svou autoritu a nadřazenost nad nespoutanými hrdiny zločinu a banditismu. [...] Na všech úrovních společnosti a politiky musí zaznít zřetelné odsouzení kriminality a násilí. Místo toho jsme svědky tendence, která podobné činy neoprávněně romantizuje“ (Raghuram 2001, s. 233). Posluchačům bylo jasné, komu jsou jeho slova primárně určena.

Největší rozruch mezi veřejností vzbudil krok karnátské vlády, na jehož základě bylo 51 odsouzených separatistů zproštěno obvinění z terorismu. Pozůstalí po obětech Vírappanova řádění napadli rozhodnutí vlády u soudu, přičemž upozorňovali na fakt, že stát se stává obětí Vírappanova vydírání. Právě na rozhodnutí soudu závisel další postup vyjednávání. Nejvyšší soud nakonec 19. října 2000 propuštění zamítl.

Co tedy nakonec vedlo únosce k tomu, aby Rádžkumára propustil ze svého zajetí, není doteď zcela vyjasněné. Jeho požadavky byly splněny jen částečně. Údajně sehrál roli apel na jeho sounáležitost s tamilskými spoluobčany. Pokud by se doba hercova zajetí nadále protahovala, mohlo by to vyvolat silnou protitamilskou reakci v oblastech, kde žije většina obyvatel kannadigského původu. „Byly by z toho velké potíže, a i tvoje vlastní pověst mezi běžnými lidmi by tím nenapravitelně utrpěla“ (Raghuram 2001, s. 271).

Existují ale i dohady, podle nichž měl Vírappan a jeho spolubojovníci obdržet na 300 milionů rupií a k tomu stejnou sumu ve zlatě. Nezdá se pravděpodobné, že by se bandita jeho typu vzdal své oběti bez tučného výkupného. Rádžkumár byl na svobodu propuštěn v listopadu 2000 po 108 dnech strávených v zajetí. Vírappanův příběh bandity zapleteného do tenat vysoké politiky tím ale ještě neskončil.

3.5.5 *Poslední zločin*

Prakticky záhy po propuštění Rádžkumára a dalších čtyř unesených osob zintenzivnila indická policie své stíhání. Podařilo se jí zatknout několik členů gangu, ale samotný bandita nadále unikal. Poté, co se na téměř na dva roky odmlčel, podnikl Vírappan v srpnu 2002 svou poslední velkou akci, během níž unesl bývalého člena karnátské vlády H. Nágappu. Podle dobového tisku (Sadananda 2002) byl ministr Nagappa dlouhodobým protivníkem ministra Rádžu Gaudy. Ten byl do své funkce

jmenován několik měsíců před únosem. Nagappa jej v minulosti dokonce obvinil z toho, že využívá Vírappana k zastrašení příznivců a ovlivňování voleb. Rádžu Gauda skutečně nikdy veřejně neodsoudil Vírappanovy činy, a to ani v době, kdy celou Indii otrásly zprávy o Rádžkumárově únosu.

Zdali bylo hlavní příčinou Nagappova zajetí vyřizování politických účtů, nebo jestli v tomto případě šlo Vírappanovi hlavně o výkupné, se pravděpodobně nikdy nedozvíme. Situace byla natolik vážná, že byly k pátrací akci přizvány i kéralské speciální jednotky, takže na odhalení místa úkrytu spolupracovaly elitní policejní útvary tří států (Veerappan sends cassette, 2002).

Všechna tato snaha se ukázala jako marná, po třech měsících od únosu byl politik nalezen v džungli mrtvý. Nejasnosti panují okolo odpovědi na otázku, kdo vlastně vypálil kulku, která způsobila Nagappovu smrt. Je pravděpodobné, že zahynul během přestřelky Vírappanovy bandy se speciálním policejním týmem.

Hon na nejhledanějšího muže Indie trval ještě další dva roky. Až 18. října 2004 byl Vírappan vlákn do léčky a spolu se svými třemi spolubojovníky zastřelen. Příprava finální operace „Cocoon“ probíhala několik měsíců, během nichž se policisté dokázali infiltrovat mezi obyvatele vesnic, které Vírappan využíval k zásobování. Policie proti Králi banditů využila jeho vlastní osvědčené postupy; nepronásledovala ho po džungli, místo toho jej nechala vyjít z jeho království ven.

3.6 BANDITÉ, NEBO POLITICI?

Téměř ve stejný den, kdy na Vírappana konečně dopadla pěst spravedlnosti, byl v Biháru přímo ze své vězeňské cely zvolen do indického parlamentu politik Pappu Jádav a v Maharáštře zasedl do místního shromáždění bombajský don Árun Gavlí. V předchozích částech této práce jsem zmiňoval několik dalších osob, které dokázaly uspět v politice i přes svou zločineckou kariéru.

V čem tedy tkví rozdíl mezi nimi a Vírappanem? Árun Gavlí, Rádža Bhajá, Pappu Jádav a mnozí další jsou představitelé tradiční politiky, která je z velké části založená na etnické příslušnosti voličské základny. Jak jsme viděli, i Phúlan Déví za svůj úspěch ve volbách vdělila tomuto principu. Oproti ní i Vírappanovi mají někteří ze zmíněných politiků jiný zdroj moci: stali se reprezentanty zastupující zájmy městské společnosti. Význam různých stavebních lobbistických skupin či osob, které umožňují snazší přístup ke státnímu aparátu a vzdělávacím institucím, stále narůstá. Spolu s tím se

zvyšuje i jejich poptávka po podílu na politické moci. V klientelistické demokracii podporu získá ten kandidát, který nejlépe vyhoví jejich požadavkům. Člověk, který se neorientuje v džungli rozkládající se kolem řeky Čambal, ale v džungli indického velkoměsta.

Vírappan se svou vybudovanou image jihoindického Robina Hooda nemohl projít přerodem ze zločince v politika. Uškodila mu jeho otevřená náklonnost k tamilským separatistickým organizacím. Politická témata nejsou ideální pro generování masivní volební podpory, zejména pokud se potenciální voličská základna skládá z příslušníků nižších společenských vrstev.

V průběhu jeho kriminální kariéry se spekovalo, nakolik za své úspěchy vděčí napojení na místní politiky, úředníky lesní správy a policii. Neexistují přímé důkazy, ale některé kroky předsedy vlády Karunánidhiho vzbuzovaly velké pochybnosti o jeho skutečné motivaci, žurnalisté referovali na příklad o snaze zmírnit tresty Vírappanovým spolubojovníkům (Nairita 2013).

Předpokládaný vztah mezi banditou a politickým establishmentem se zhoršil po únosu dvou důležitých osob veřejného dění, nejprve herce Rádžkumára a následně exministra Nagappy. Ačkoliv si Vírappan těmito činy natrvalo zajistil místo v panteonu indických mýtů, v reálném světě udělal rozhodující krok k vlastní záhubě. Jak uvedl žurnál *Economical and Political Weekly*: „Nejenže Nagappův únos zahanbil karnátaickou vládu, neúspěch policejních operací ještě víc zhoršil už tak napjaté vztahy mezi Karnátaou a Tamilnádu. Navíc hrozilo, že dojde k odhalení závažných informací a tajemství, o kterých se doposud jen mluvilo“ (Crime and Politics: Veerappan's Trajectory, 2004). Tenká linie, jejíž respektování Vírappanovi umožnilo dlouhou dobu unikat spravedlnosti, byla nenávratně překročena a banditovo dopadení se tak stalo otázkou času.

Posledním důvodem, proč neměl Vírappan naději proniknout do politiky jako její přímý aktér, bylo možná trochu paradoxně jeho dlouho trvající dominantní postavení v regionu Dharmapurí. Jedná se o jednu z nejzaostalejších oblastí Tamilnádu a velkou část jeho obyvatel tvoří kmenová etnika. Během mnoha let Vírappanova teroru zde stát zavedl drastická opatření, jejichž cílem bylo odradit občany od spolupráce s bandity. Království Krále džungle tedy pod jeho vládou trpělo. V oblastech, kde působí politici–kriminálníci, tomu bývá opačně, protože pro udržení moci je podstatná loajalita podporovatelů. Ta často pramení z výhod, které jim je politik schopný zajistit.

4 DEMOKRATICKÉ INSTITUCE V BOJI PROTI KRIMINALIZACI

Doposud jsem v této práci předkládal téměř výhradně negativní jevy související s indickou společností a politikou. Je ale podstatné zdůraznit, že indický stát se snaží proti postupující kriminalizaci politiky dlouhodobě bojovat. Přestože se může zdát, že tento boj prohrává, považujeme za nezbytnou součást tohoto obsáhlého tématu nastínění postupů, které mají za úkol kriminalizaci potlačit. V této kapitole jednak stručně nastíním chronologický vývoj těchto nápravných snah, ale zároveň také doložím fungování institucí, které nedílně patří k výbavě demokratického zřízení. Jelikož jeden z projevů kriminalizace politiky je narušování řádného průběhu voleb, považoval jsem za nezbytné úvodem nastínit práci Indické volební komise.

4.1 INDICKÁ VOLEBNÍ KOMISE

V souvislosti s Indickou volební komisí nejprve uveďme tři základní principy, které musí být dodržovány, má-li se hovořit o svobodných demokratických volbách:

- 1) Mandát k vládnutí musí pocházet od občanů a musí být předáván svobodně, nikdo nesmí být nucen k podpoře jakéhokoliv kandidáta.
- 2) Politická představitelé musí dodržovat demokratická pravidla volebního klání.
- 3) Musí existovat všeobecně uznávané a respektované podmínky a také státní struktura, která umožní soupeření politických stran za účelem zachování demokracie.

Indická volební komise je ústavní orgán, který dohlíží na řádné plnění všech těchto tří bodů. Její existence započala společně se schválením indické ústavy 25. ledna roku 1950. Komise zajišťuje řádné volby přesně tak, jak stanoví ústava, případně podle zákonů přijatých indickým parlamentem. Nejdůležitějšími zákony v tomto ohledu jsou *Representation of the People Act* z roku 1950, který se zabývá zejména přípravou a vyhodnocováním voleb, a následující *Representation of People Act* z roku 1951, který upravuje všechny aspekty volebního klání, stejně jako stanovuje mantinely pro vedení povolebních diskuzí, polemik a sporů.

Během procesu tvorby indické ústavy byl při ustanovení Volební komise brán zřetel k jejímu hlavnímu poslání: umožnit občanům Indické republiky náležitý (tj. rovný a svobodný) přístup k volbám.

Ústavodárné shromáždění při vytváření volebních pravidel čelilo náročné výzvě: jak rovnocenný přístup zajistit všem skupinám obyvatelstva bez výjimek. Právě tento požadavek se stal jednou z hlavních pohnutek, která vedla k ustanovení Volební komise. Předseda *Drafting Committee*, komise zodpovědné za tvorbu ústavy, B. R. Ambedkar během diskuzí vedených na toto téma uvedl (Constituent Assembly of India 1949, s. 6):

Uvědomujeme si, že v určitých oblastech výkonná moc jedná takovým způsobem, který vede k zamezení účasti ve volbách určitým skupinám obyvatel. Činí tak na základě odlišnosti jejich rasového původu a kulturní či jazykové příslušnosti. [...] Předsudek lokální vlády či konkrétního úředníka nemůže být důvodem, aby bylo osobě starší 21 let odepřeno právo podílet se na svobodných volbách. Takovéto jednání by narušovalo samotné základy demokratické vlády.

Ústavodárné shromáždění se nakonec rozhodlo zavést jednu centrální volební komisi pro celou Indii. Hlavním motivem byla snaha zajistit jednotnost volebních procedur. V současnosti je Hlavní volební komisař³⁰ nadřízen dvěma Volebním komisařům³¹ a třem Zastupujícím volebním komisařům³². Volební komise má být naprosto nezávislá na výkonné moci a pochopitelně nemá podléhat politické kontrole. Hlavního volebního komisaře i další Volební komisaře jmenuje prezident na dobu šesti let.

V zemi, kde bylo při posledních všeobecných volbách evidováno více než 800 milionů voličů (zdroj: Election Commission of India 2014), je uskutečnění řádných demokratických voleb mimořádně obtížným úkolem. Právě organizace voleb a dohled nad jejich průběhem je primární zodpovědností Volební komise Indie. Bývalý indický premiér Manmóhan Singh ve svém projevu při příležitosti oslav šedesátiletého výročí existence Indické volební komise dokonce prohlásil: „Je nutné ocenit, že přes mnohé obtíže, které je komise nucena překonávat, považuje celý svět

³⁰ anglicky The Chief Election Commissioner of India

³¹ angl. The Election Commissioners

³² angl. The Deputy Election Commissioners

indické volby za svobodné a spravedlivé“ (Election Commission is one of the pillars of democracy: Manmohan Singh 2010).

Během let se částečně proměnil způsob, který komise zasahovala do politického dění. Zatímco v minulosti její význam spočíval v náležitém dodržování formálních aspektů doprovázejících volby (Roy 1999, s. 2633), v letech následujících po jmenování T. N. Šéšana coby Hlavního volebního komisaře, ke kterému došlo v roce 1991, se stala určující silou dohlížející na celkový volební mechanismus.

T. N. Šéšan byl nejprve podezříván z nadržování, poněvadž během voleb v roce 1991 Komise věnovala největší pozornost těm regionům, které byly považovány za hlavní pevnosti v té době vládnoucí strany, kterou byla Džanta Dal. Volby byly nezřídka odkládány nebo anulovány, a to i z marginálních příčin. Šéšanovo jednání se nedalo předvídat, na příklad zrušil konání voleb v Biháru jen několik hodin před jejich oficiálním zahájením, což vedlo k rezignaci tamního guvernéra (Jaffrelot 2002, s. 111). Nicméně tato neústupnost nakonec nesla své ovoce. Za jeho vedení se snížil počet případů násilí v okolí volebních místností. Podařilo se to zejména díky přípravě pokynů pro rozmístění policie a armády, které do té doby postrádaly systematičnost. Další z věcí, které prosadil, byl Předepsaný kodex chování³³, jenž měl regulovat jednání politických stran během předvolebních kampaní a vést je k větší disciplinovanosti.

Není překvapením, že si Šéšan svými aktivitami a osobní zarputilostí mnoho politiků znepřátelil. Vláda jmenovala dva další Volební komisaře, jmenovitě M. S. Gilla a G. V. G. Krišnamurthího, aby se rozdělily jeho pravomoci. Nicméně vznik tohoto triumvirátu ve výsledku umožnilo Volební komisi pracovat s ještě efektivněji při realizaci jejich hlavního cíle: reformy volebních procesů.

Pokud bylo potřeba zajistit adekvátní policejní ochranu před hrozícím obsazením volebních místností, neváhala Volební komise odložit konání voleb na pozdější termín. Četnost násilných činů přímo související s volbami se v průběhu 90. let snížila ze 3363 nahlášených případů v roce 1991 na 2450 v roce 1998 (Jaffrelot 2002, s. 112). Mezi nejvíce postižené oblasti patří svazové státy Bihár a Uttarpradéš. Činnost Volební komise je také jednou z pravděpodobných příčin vyšší volební účasti, hlavně díky zajištění větší bezpečnosti v okolí volebních místností, což může k volebním

³³ angl. The Model Code of Conduct

urnám přilákat voliče z nižších společenských vrstev, kteří byli do té doby snadným terčem zastrašování.

Pokud bychom měli shrnout aktivity Volební komise pod Šéšanovým vedením (a také pod vedením jeho nástupce M.S. Gilla), tak došlo k naplnění do té doby nevyužitého prostoru, který je Komisi vymezen v indické ústavě. Vznikly návrhy mnohých reforem, které měly reagovat na stále rostoucí problém kriminalizace indické politiky a propojení kandidátů s nelegálními aktivitami.

4.1.1 *Předeepsaný kodex chování*

Tento kodex vznikl na základě politického konsenzu v roce 1968. Byl navržen Volební komisí ve spolupráci s politickými stranami, jeho smyslem je regulovat chování politických stran stejně tak jako jejich kandidátů. Hlavním účelem je tedy zaručení férové a kultivované politické kampaně, zřetelná je snaha předejít situaci, v níž by vládnoucí politické síly – ať už na místní či celostátní úrovni – zneužívaly svého výsostného postavení a získávaly tím výhodu během probíhající kampaně.

Celý kodex (Election Commission of India 2014b) je rozdělen do 8 oddílů: Obecné předpisy; Shromáždění; Průvody; Volební den; Volební místnost; Pozorovatelé; Strana, která je u moci; Zásady volebních manifestů. S ohledem na téma této práce zde výběrově citujeme několik předpisů. V I. oddílu *Obecné předpisy* je na příklad uvedeno:

(1) Žádná strana nebo kandidát nesmí vyvíjet takovou aktivitu, která by zvýrazňovala již existující rozdíly, vyvolávala nenávisť, nebo způsobovala napětí mezi rozličnými kastami a komunitami, náboženskými či jazykovými skupinami.

[...]

(4) Všechny strany a všichni kandidáti se musí důsledně vyhnout všem aktivitám, které mají co do činění s „korupčními praktikami“, stejně tak aktivitám, které porušují volební zákon. Za takové jsou na příklad považovány podplácení voličů, jejich zastrašování, záměna identit voličů, volební agitace ve vzdálenosti menší, než je 100 metrů, měřeno od volební místnosti, organizace veřejných shromáždění v časové lhůtě 48 hodin od oficiálního

zavření volebních místností a doprava a převoz voličů k volebním místnostem (2014b, s. 1).

[...]

(7) Politické strany a kandidáti mají povinnost zaručit, že jejich podporovatelé nebudou narušovat shromáždění a průvody organizované jinými stranami. Pracovníci a sympatizanti jedné politické strany nesmí vyvolávat nepokoje na veřejných shromážděních organizovaných jinou politickou stranou tím, že by pokládali verbálně i písemně dotazy nebo by rozšiřovali materiály své vlastní strany. Průvody nesmí být vedeny v blízkosti míst, kde již probíhají shromáždění jiných stran. Plakáty vylepené jednou stranou nesmí být odstraňovány pracovníky jiné strany (ibid).

Oddíly *Shromáždění a Průvody* specifikují práva a povinnosti pořadatelů, jako jsou včasné nahlášení místa, kde se bude akce konat a času, který jí bude vyhrazen.

IV. oddíl se zabývá dnem voleb. Kromě organizačních pokynů jako je povinnost označovat pověřené pracovníky jasně viditelnými identifikačními kartami případně odznaky (odstavec II.) a zákazu shromažďování přívrženců či členů politického hnutí před volební místností (odstavec V.), se zde také nachází zákaz „podávání a distribuce alkoholických nápojů během celého volebního dne i v průběhu 48 hodin tomuto dni předcházejících“ (2014b, s. 2).

V. oddíl obsahuje pouze nařízení, že nikdo kromě voličů, nesmí bez povolení volební komise vstoupit do volební místnosti.

VI. oddíl *Pozorovatelé* je obdobně stručný. Jak název napovídá, obsahuje informace o pozorovatelích, které určuje Volební komise za účelem dohledu nad řádným průběhem voleb. Pokud kandidáti nebo jejich zástupci mají v úmyslu podat stížnost týkající se volebních procesů, mají o tom pozorovatele bezodkladně uvědomit.

Následující VII. oddíl je oproti dvěma předcházejícím výrazně obsáhlejší. Zabývá se pravomocemi, které má vládnoucí strana, respektive zamezuje jejich zneužívání za účelem získání voličské podpory.

Uvádíme několik takových příkladů, které jsou v Kodexu explicitně vyjmenovány.

Základní shrnující premisou je, že „ministři nesmí kombinovat své oficiální návštěvy s předvolební kampaní a nesmí pro ni využívat státní zdroje a personál“ (2007, s. 5).

Jakmile je již Volební komisí stanoveno přesné datum voleb, tak ministři ani jiní státní úředníci nemohou „oznamovat udělení finančních grantů ani je předběžně slibovat, stejně tak oznamovat budování nových silnic, zařízení poskytujících pitnou vodu, nesmí ani cíleně vypisovat nová pracovní místa ve státní správě či vládě, jelikož by to mohlo být považováno za ovlivňování voličů ze strany vládnoucí strany“ (2014b, s. 4).

Poslední odstavec tohoto oddílu dokonce zakazuje ministrům přítomnost u jiných volebních místností než v těch, kde sami volí či kandidují.

První polovina závěrečné části celého *Kodexu*, tj. oddíl VIII.: Instrukce k volebním manifestům, cituje z rozsudku vyneseného Nejvyšším soudem v červenci 2013 v případě *S. Subramaniam Baladží vs. Vláda svazového státu Tamilnádu*. Soud nařídil uzpůsobit zásady Volební komise tak, aby se vztahovaly i na obsah volebních programů jednotlivých stran. Hlavními argumenty, kterými by se toto přizpůsobení mělo být podepřeno, byly tyto části závěrečného verdiktu:

Přestože je zřejmé, že předvolební sliby nemohou být považovány za „korupční jednání“ tak, jak jej definuje Oddíl 123 Representation of People Act, nemělo by zůstat opomenuto, že poskytování čehokoliv zdarma nepochybně ovlivňuje voliče a výrazným způsobem narušuje svobodné a spravedlivé volby.

[...]

Uvědomujeme si, že standardně politické strany vydávají svůj volební manifest už před definitivním potvrzením dne konání voleb a zároveň Volební komise autoritu nemá k regulaci jakéhokoliv jednání, které chronologicky tomuto potvrzení předchází. Nicméně může být udělena výjimka, jelikož volební manifest lze považovat za přímo související s volebními procesy.

Na základě doporučení Nejvyššího soudu Volební komise prodiskutovala všechny úpravy s politickými stranami a vyslechla jejich odlišný pohled na danou situaci. Argumentace politických stran byla v zásadě prostá; na zveřejnění volebního manifestu mají plné právo a seznámení voličů s jeho obsahem je jeden z principů fungujícího demokratického systému.

Na druhou stranu komise sdílela závěry Nejvyššího soudu, že negativní dopad předvolebních slibů na řádný průběh voleb nemůže být opomíjen. Volební komise tedy publikuje v zájmu svobodných a spravedlivých voleb tyto směrnice:

Volební manifest nesmí obsahovat cokoliv odporujícího zásadám a principům stanovených ústavou a dále musí být v souladu s duchem ostatních ustanovení uvedených v Kodexu.

Nelze sankcionovat dávání slibů občanům, ale politické strany a kandidáti by se měli vyhnout takovým prohlášením, které pravděpodobně naruší řádný průběh voleb nebo budou mít na voliče přílišný vliv.

V zájmu zachování věrohodnosti Komise také předpokládá, že v manifestech budou zmíněny mimo jiné i finanční aspekty, které by plnění těchto slibů provázely. Důvěra voličů by měla být získávána takovými přísliby, jež je možné reálně uskutečnit (2014b, s. 6).

Předepsaný kodex chování zde podrobně uvádíme jako příklad jednoho ze způsobů, kterými se Indická volební komise – ale v širším pohledu i indická legislativa – snaží zabránit projevům kriminalizace politiky a nastolit spravedlivé podmínky při volbách. Přestože na teoretické rovině je v něm ošetřena celá řada negativních jevů doprovázejících volební klání, reálný dopad *Kodexu* je výrazně menší.

Shrneme-li fungování Indické volební komise, tak je případné zmínit, že přes všechno uvedený negativní vývoj v posledních dekadách se díky jejímu působení stále daří držet postupující proces kriminalizace politiky v určitých mantinelech. Aktivity, které Komise vyvíjí od 90. let, nevedou k naprostému zamezení a očištění politiky od kriminálních živelů, ostatně celková náprava pravděpodobně ani není v moci Volební komise, ale mají nezpochybnitelný dopad (Jaffrelot 2002, s. 137).

Přestože jsou vůči kontroverzním politikům a politickým stranám namířeny rozmanité restriktce, často mají malý nebo žádný vliv na voličské preference. Může být veřejným tajemstvím, že jsou určití politici svázáni se zločinem, a jen málokdo není obeznámen s metodami, jichž využívají pro získávání a upevňování moci, ale pro mnoho voličů jsou stále nejpřitažlivější variantou.

4.2 HISTORICKÝ VÝVOJ LEGISLATIVNÍCH OPATŘENÍ

Jako jeden z projevů doprovázejících kriminalizaci politiky jsem uvedl korupci. Korupce je s Indií úzce spjatá prakticky po celou dobu existence státu a zákonodárci se dlouhodobě pokoušejí vytvořit adekvátní zákony a uvést do chodu instituce, které by ji potíraly.

Zaměříme-li se na historii nezávislé Indie, tak v 60. letech byl ustanoven první vyšetřovací orgán, který se měl důkladněji zabývat kriminalizací politiky a politickou korupcí. Jednalo se o Indickou komisi pro předcházení korupci³⁴ Tato komise byla pověřena prověřit předpokládaný nárůst korupce od roku 1947, kdy získala Indie nezávislost. První závěry byly uveřejněny v březnu roku 1964.

Komise usoudila, že se soudobá indická legislativa není schopna vyrovnat s politickou korupcí, a zároveň nastínila možné způsoby nápravy. Jedním z nich byl i návrh na zřízení jiné nezávislé komise, která by prošetřila podezření týkající se členů parlamentu ještě před tím, než by byl případ předán policejním složkám (Noorani 2002, s. 63). Doporučení komise nebyla v praxi nikdy zavedena.

4.2.1 Zpráva Vohrovy komise

Zákonodárci při vytváření zákonů omezujících kriminalizaci většinou čerpali ze zpráv indických tajných služeb a ze zpráv různých komisí, které byly za tímto účelem zřizovány. Milníkem ve vyšetřování reálného dopadu kriminalizace na indickou politiku bylo až vydání zprávy Vohrovy komise v roce 1993. Zprávu zde předkládám z toho důvodu, že se jednalo o první text, který zcela konkrétně specifikoval problémy související s kriminalizací. Tento dokument potvrdil obavy týkající se rozsahu vzájemných konexí mezi indickými politiky a zločinci, a zároveň tento problém považoval za jedno z nejzávažnějších ohrožení indické demokracie.

Komise, jíž předsedal tehdejší ministr vnitra N. N. Vohra, vyhotovila finální zprávu v říjnu roku 1993. Hlavní cíl, který komise sledovala, byla analýza kriminalizace politiky a propojení politiky a kriminální činnosti.

³⁴ anglicky The Indian Committee on the Prevention of Corruption

Komise byla zřízena na základě hlášení tajných služeb souvisejících s teroristickými útoky v Bombaji, které se odehrály v březnu 1993. Zejména se jednalo o významné zapojení Davúd Ibrahimova gangu v organizaci tohoto útoku.

Z mnoha různých zdrojů je zjevné, že gang bratrů Memonových i Davúda Imbrahima vyvíjel své aktivity v průběhu několika let, během nichž vznikla rozsáhlá a velmi vlivná síť kontaktů. Nic z toho by nebylo možné, pokud by tyto skupiny nedisponovaly podporou činníků rozličných státních úřadů, ať už se jedná o celní úřad, daňový úřad, policie a dalších. Tím pádem bylo nevyhnutelné identifikovat jednotlivé vazby, aby bylo možné na vzniklou situaci v budoucnosti adekvátně reagovat“ (Ministry of Home Affairs 1993, s. 1).

Finální zprávu komise vydala 5. října roku 1993, ale dalších 18 měsíců byla zpráva přístupná jen pro zástupce vlády. Teprve poté se dostala do rukou opozice a 1. srpna 1995 se obě komory indického parlamentu začaly zabývat informacemi ve zprávě obsaženými.

Zpráva obsahuje několik průzkumů provedených státními agenturami, které měly za úkol zmapovat v té době již velmi rozvinutou síť fungující mezi státním aparátem a podsvětím. Výslovně je zmíněna existence „paralelní vlády, která svým významem předstihuje státní správu“ (1993, s. 5).

Neopomínají ani výskyt kriminálních živlů, které profitují z ochrany politiků bez rozdílu politické příslušnosti. V této souvislosti jsou konkrétně uvedeny státy Bihár, Harijána a Uttarpradéš (ibid, s. 6):

Někteří ústřední představitelé politických stran jsou zároveň vůdci místních gangů a ozbrojených skupin. Postupem času byli zvoleni do místních zastupitelstev, parlamentů jednotlivých států, ale dokonce i do indického parlamentu.

Zpráva také nastiňuje postupný vývoj, během něhož dochází k transformaci drobné trestní činnosti – často se jedná na příklad o nepovolenou výrobu alkoholických nápojů, provozování hazardu či prostituci – v rozsáhlou mafiánskou síť, čímž souvisí nárůst společenského vlivu.

Ústřední vyšetřovací služba přímo uvádí, že „kriminální syndikáty mají své vlastní zákony. I v menších městech a venkovských oblastech se kriminálníci stali běžnou záležitostí“ (1993, s. 3).

Na jiném místě (ibid, s. 4) zprávy se uvádí, že v jistých oblastech státu se mafie zaměřuje zejména na drogové odvětví a pašování zbraní. Nejvíce jsou tím pochopitelně postiženy příhraniční, případně přímořské, svazové státy: Džamnú a Kašmír, Paňdžáb a Gudžarát.

Ředitel zpravodajské služby ve zprávě konkrétně navrhl tyto úkony, kterým by měla být věnována maximální pozornost (ibid):

- i. Identifikování propojení mezi zločineckými organizacemi na jedné straně a byrokraty, politiky na straně druhé.*
- ii. Identifikace povahy a rozsahu těchto vazeb a odhalení způsobů, jakými jsou prováděny jednotlivé akce.*
- iii. Zhodnocení dopadu těchto propojení na konkrétní instituce, ať už se jedná o volební, politický, ekonomický, právní či administrativní aparát.*
- iv. Ověření případného vztahu mezi vnitrostátní sítí a zahraniční zpravodajskou službou.*
- v. Zahájení nutné akce vedoucí k potlačení a neutralizaci mafiánských aktivit.*
- vi. Překonání obtíží při odhalování skrytých ilegálních organizací*

Zpráva Vohrovy komise nebyla publikována kompletní, existuje předpoklad, že nezveřejněné pasáže obsahují velmi citlivé informace, které není žádoucí zpřístupňovat široké veřejnosti. V roce 1997 Nejvyšší soud doporučil zřízení navazující komise, která by měla za cíl zajistit další hloubkové vyšetřování na základě informací uvedených ve zprávě Vohrovy komise.

4.2.2 *Legislativní opatření: současnost*

Vrátíme-li se ještě k legislativním opatřením přijatým v nedávné době, zjistíme, že v roce 2010 Indická volební komise v doprovodném dokumentu týkající se volebních reforem uveřejnila dva přepracované návrhy zaměřené na omezení kriminalizace

politiky. Oba byly poprvé uveřejněny v roce 2004, nicméně bez větší odezvy zákonodárců (Sanchez 2016, s. 80).

Indická volební komise navrhovala, aby kandidáti do dolní komory parlamentu museli uveřejnit všechna předchozí obvinění a probíhající vyšetřování vedené proti jejich osobě. Pokud by tak nebylo učiněno, hrozil by jim až dvouletý trest odnětí svobody. Navíc by byli z volebního klání vyloučeni všichni, kteří by byli nejpozději 6 měsíců před volbami obviněni z nejvážnějších trestných činů. Jiná doporučení komise, jako je na příklad zákaz zveřejňování předběžných výsledků na základě dotazování voličů, kteří právě odvolili (tzv. „exit poll“), byla schválena parlamentní většinou, podstatná část návrhů sloužících k omezení přístupu kriminálně činných osob k zákonodárné a výkonné moci se ukázala jako problematická.

V březnu roku 2015 předložil Právní výbor Indie³⁵ ministerstvu práva a spravedlnosti svou 255. zprávu. Nesla název Volební reformy³⁶ (Law Commission of India 2015). o dva roky dříve indická vláda zadala výboru úlohu zaměřit se na případné změny zákonů, které by souvisely s volební reformou. Tato zpráva je pak výsledkem této analýzy. Obsahuje několik podstatných doporučení.

Zpráva č. 255 navazuje na návrhy, které byly uvedeny již v dřívější zprávě Právního výboru. Tato zpráva s pořadovým číslem 244 se nazývá Diskvalifikace z voleb³⁷ (Law Commission of India 2014) a zabývá se primárně dekriminalizací politiky a diskvalifikací z důvodů porušení místopřísežného prohlášení, které musí kandidáti zveřejnit.

Hned první kapitola 255. zprávy se týká financování volebních kampaní. Právě získávání nelegálních finančních prostředků a nedostatečná zákonná opatření jsou podle zprávy jedním ze zásadních problémů, které je nutné urgentně vyřešit (Law Commission of India 2015, s. 7).

4.3 INDICKÝ OMBUDSMAN

V roce 2013 byl indickým parlamentem konečně schválen protikorupční zákon *Lokpal Act*, který ustanovuje funkci ombudsmana neboli lókpála chránícího zájmy občanů. Lókpál může vést vyšetřování korupčního jednání státních úředníků,

³⁵ angl. The Law Commission of India

³⁶ angl. The Electoral Reforms

³⁷ angl. The Electoral Disqualifications

poslanců parlamentu nevyjímaje. Snaha o zavedení funkce veřejného ochránce práv má v indickém prostředí není ničím novým, neboť pojem ombudsman byl poprvé zmíněn v roce 1963 a mezi lety 1968 a 2011 proběhlo celkem 8 pokusů o schválení potřebného zákona. Současný *The Lokpal Act* byl přijat z velké části díky úsilí politického aktivisty Anny Hazárého a jeho dlouhodobému protikorupčnímu tažení.

Mezi pravomoci ombudsmana patří dohled nad státními vyšetřovacími agenturami v těch případech, které jim ombudsman předá k řešení. Dále může předvolat a vyslechnout jakéhokoliv státního úředníka, a to i v situaci, kdy doposud nedošlo k žádnému vyšetřování. Zaměstnanec, který byl pověřen ombudsmanem, nemůže být z případu odvolán bez přímého ombudsmanova souhlasu. Vyšetřování nesmí trvat déle než 6 měsíců, pokud ombudsman neudělí odůvodněnou výjimku a lhůtu neprodlouží (Deepalakshmi 2017).

Ombudsman je jmenován pětičlennou radou, jíž tvoří premiér, předseda dolní komory indického parlamentu, předseda největší opoziční strany, předseda nejvyššího soudu a emeritní právník, dosazený prezidentem. Paradoxem je, že ke jmenování ombudsmana nedošlo ani po téměř pěti letech uplynulých od schválení zákona. Zásadním problémem je neobsazená pozice vůdce opozičních stran, jelikož opoziční strana, ze které by držitel této pozice vzešel, musí dosáhnout minimálně 10% zastoupení mezi 545 členy dolní komory. Indický národní kongres ale ve volbách konaných v roce 2014 získal méně, než je potřebný počet poslanců, disponuje pouhými 44 mandáty. 1. března 2018 se konečně konalo vůbec první zasedání rady, která má najít ideálního kandidáta na post ombudsmana. Předseda poslanců INC v Lók Sabhá Mallikárdžun Khargé byl na toto zasedání pozván nikoliv ve funkci předsedy opozice, ale jako zvláštní host, čímž bylo zákonu aspoň částečně vyhověno (Jain 2018).

Kritici zákona namítají, že kompetence úřadu ombudsmana jsou příliš rozsáhlé. Obávají se přesunu moci z jedné instituce do jiné (Sanchez 2016, s. 81). Otázkou jistě zůstává, zda jsou pojistky zabírající korupci v nově ustanovené instituci dostatečně efektivní, nicméně dokud nebude úřad lókpála obsazen a nebudou znát výsledky jeho práce, odpověď se nedozvíme.

5 ZÁVĚR

Dají se, na základě zde uvedených informací, jednoznačně určit příčiny kriminalizace indické politiky? Jsou to snad političtí kandidáti s kriminální minulostí, neštítící se používat nekalé praktiky, anebo tito jen cítí příležitost k prosazení vlastních zájmů na základě společenské poptávky po jejich službách? Domnívám se, že propojení kriminální sféry a politiky spíše projevem celkového stavu společnosti.

Legislativní snahy znemožnit kontroverzním kandidátům přístup k zákonodárné moci jsou bezpochyby chvályhodné, ale nikdy zcela nesplní svůj účel, dokud se nepodaří odstranit důvody jejich popularity, tedy to, proč jsou tito kandidáti nadále podporováni a voleni. Konkrétní osobě může být zabráněno v kandidatuře, ale objeví se někdo jiný, kdo bude usilovat za pomoci stejných prostředků o podporu týž voličských skupin. Legislativní opatření nezajistí správné fungování státu.

Mám za to, že je to politické a společenské prostředí, které nejenže vytváří optimální podmínky pro proces kriminalizace, ale do značné míry jej samo iniciuje. Paradoxně se stává často, že se původně bezúhonný kandidát kompromituje během svého politického působení, kdy naváže kontakty s kriminálním prostředím, stane se zkorumpovaným nebo jinak nelegálně zneužije svého postavení pro prosazení vlastních zájmů. Jak bylo řečeno na jiném místě, navazování kontaktů s podsvětím může být vedeno snahou získat více financí pro volební kampaň nebo přímo potřebou nalézt další zdroj voličských hlasů.

Existují politici, kteří vstupovali do politiky bez jakéhokoli podezření z nekalé činnosti, ale jejich pozice v politické mašinérii je nevyhnutelně předurčovala k zapletení se s lidmi proslulými svými kriminálními aktivitami. Zdánlivě se tedy jedná o začarovaný kruh, který je poháněn neetickým a nemorálním chováním politických představitelů a pohybem strhává k takovému jednání i ty, kteří původně stáli mimo jeho dosah.

Vysoké postavení kriminálních živelů na společenském žebříčku, dosažená mocí a bohatstvím, společně s jejich imunitou vůči zákonům, to vše inspiruje mnohé občany k následování jejich příkladu. Jsou tak podryvány a devalvovány základní hodnoty společnosti.

Co tedy vlastně spojuje Phúlan Déví, gundy a velké korupční kauzy? Jsou to selhání jednotlivců, kteří záměrně porušují zákony za účelem osobního prospěchu? Podle mě

spočívá pojičko v selhání indického státu. Ať už se jedná o mnohdy zoufalé sociální i ekonomické postavení občanů, ztížený přístup ke vzdělání, nedostatečné kontrolní mechanismy, neschopnost poskytovat adekvátní služby nebo nedůvěryhodné složky státního aparátu. Je to právě stát, který má zajistit nápravu, i když jsem si vědom, že indická společnost – její pravidla a normy týkající se sociální stratifikace a diskriminace – se utvářela po nesrovnatelně delší dobu, než trvá existence nezávislé Indie. Nemám v úmyslu sejmout zodpovědnost z jednotlivců, ale četnost takových případů nasvědčuje, že ohnisko problému se nachází v zakletém indickém trojúhelníku občan – společnost – stát.

Je otázkou, zda dochází aspoň postupně ke zlepšování situace; kriminalizace je bezpochyby vnímána jako větší problém, než tomu bylo v minulosti, jsou zaváděny mnohá opatření, existují platformy na mapování korupce, a také přístup k informacím je s rozvojem internetu snazší než dříve. Přesto lze o pozitivním vývoji stále pochybovat, jak dokazují statistiky trestně stíhaných kandidátů během posledních parlamentních voleb.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 25 mystery deaths and 2,000 arrests: All about MP's Vyapam scam, 2015.
In: *Hindustan Times*[online]. Jun 29, 2015 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z:
<https://www.hindustantimes.com/bhopal/25-mystery-deaths-and-2%E2%80%93arrests-all-about-mp-s-vyapam-scam/story-Y3dLEQdkEsVyCwuPQXxaXI.html>
- Aadhaar Dashboard*, 2017. [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z:
https://uidai.gov.in/aadhaar_dashboard/index.php
- AGNIWESH, Swami, 2001. The parable of Phoolan Devi. In: *The Hindu* [online].
August 05, 2001 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z:
<https://www.thehindu.com/2001/08/05/stories/1305061c.htm>
- ARAVIND, H. M., 2013. Why Veerappan planned the Palar blast. In: *The Times of India* [online] [cit. 2018-07-24]. Dostupné z:
<https://timesofindia.indiatimes.com/city/mysore/Why-Veerappan-planned-the-Palar-blast/articleshow/18493078.cms?referral=PM>
- BANERJEE, Mukulika, 2014. *Why India votes?*. New Delhi: Routledge.
- BARUAH, Deepom, 2014. *Criminalization of Politics in India: a Study of Linkage between Politicians and Criminals*. Dizertační práce. Guwahati, Department of Law Gauhati University.
- BERENSCHOT, Ward, 2011a. On the Usefulness of Goonda s in Indian Politics: 'Moneypower' and 'Musclepower' in a Gujarati Locality. *South Asia: Journal of South Asian Studies.*, **34**(2), 255-275. DOI: 10.1080/00856401.2011.582669.
- BERENSCHOT, Ward, 2011b. Political Fixers and the Rise of Hindu Nationalism in Gujarat, India: Lubricating a Patronage Democracy. *South Asia: Journal of South Asian Studies.* **34**(3), 382-401. DOI: 10.1080/00856401.2011.620552.
- BERENSCHOT, Ward, 2015. Clientelism, Trust Networks, and India's Identity Politics: Conveying Closeness in Gujarat. *Critical Asian Studies.*, **47**(1), 24-43. DOI: 10.1080/14672715.2015.997075.
- BHATTACHARYYA, Dilip K a Susmita GHOSE, 1998. Corruption in India and the Hidden Economy. *Economic and Political Weekly.* **33**(44), 2795-2799.
- BLOK, Anton, 1972. The peasant and the brigand: social banditry reconsidered. *Comparative studies in society and history*. Cambridge University Press, 1972, **14**(4), 494-503.
- CASSIA, Sant P., 2006. "Better occasional murders than frequent adulteries": discourses on banditry, violence, and sacrifice in the Mediterranean., in *States of violence*. Ann Arbor: University of Michigan Press, s. 219-268.
- Census of India Website: Office of the Registrar General & Census Commissioner, India*[online]. 2011 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z:
<http://censusindia.gov.in/2011-Common/CensusData2011.html>
- Corruption Perception Index 2017, 2018. *Transparency International* [online]. 21 February 2018 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z:

- https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017
- Crime and Politics: Veerappan's Trajectory, 2004. *Economic and Political Weekly*. **39**(44).
- CURROTT, Nicholas A. a Alexander FINK, 2012. Bandit Heroes: Social, Mythical, or Rational?. *American Journal of Economics and Sociology*., **71**(2), 470-497. DOI: 10.1111/j.1536-7150.2012.00837.x.
- DEEPALAKSHMI, K., 2017. The long wait for a Lokpal. In: *The Hindu* [online]., April 27, 2017 [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: <https://www.thehindu.com/news/national/all-you-need-to-know-about-the-lokpal-bill/article18254568.ece>
- DEVI, Phoolan a Marie-Thérèse CUNY, 2004. *Já, Phúlan Déví královna banditů*. Překlad Helena Heroldová. Praha: Mladá fronta.
- Election Commission is one of the pillars of democracy: Manmohan Singh, 2010. In: *DNA India*[online]. Jan 25, 2010 [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: <http://www.dnaindia.com/india/report-election-commission-is-one-of-the-pillars-of-democracy-manmohan-singh-1339161>
- ELECTION COMMISSION OF INDIA, 2014b. *Model Code of Conduct for the Guidance of Political Parties and Candidates* [online]. New Delhi, [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: http://eci.nic.in/eci_main/MCC-ENGLISH_28022014.pdf
- ELECTION COMMISSION OF INDIA, 2014a. [online]. [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: http://eci.nic.in/eci_main1/GE2014/PC_WISE_TURNOUT.htm
- Elections 2014: 34% of newly-elected MPs have criminal cases against them, 2014. In: *Firstpost*[online]. May 18, 2014 [cit. 2018-07-31]. Dostupné z: <https://www.firstpost.com/politics/elections-2014-34-of-newly-elected-mps-have-criminal-cases-against-them-1531233.html>
- FOUCAULT, Michel, 2005. *Je třeba bránit společnost: kurs na Collège de France 1975-1976*. Praha: Filosofia.
- HOBBSAWM, Eric, 2004. *Bandits*. Reprinted. London: Abacus.
- HONS, Pavel, 2015. Volby v Indii. *Nový Orient*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, **70**(3), 2-7.
- HOULE, Christian, 2018. Does ethnic voting harm democracy?. *Democratization*. 2018, **25**(5). DOI: 10.1080/13510347.2017.1423055.
- I paid a bribe*, 2018. [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <http://ipaidabribe.com/>
- India has 18 judges per ten lakh people: Law Ministry, 2016. In: *The Indian Express* [online]. August 4, 2016 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://indianexpress.com/article/india/india-news-india/india-has-18-judges-per-ten-lakh-people-law-ministry-2953735/>
- India Penal Code 1860*, section 391. [cit. 2018-07-22]. Dostupné z: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=201592

- India reeling from Vyapam scandal, 2015. In: *The Daily Star* [online]. July 08, 2015 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://www.thedailystar.net/world/india-reeling-vyapam-scandal-109402>
- INDIA. CONSTITUENT ASSEMBLY, 1949. *Election Commission of India: Debate in Constituent Assembly on Part XIII, Article 289 (existing Part XV-- Elections)* [online]. Election Commission of India, [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: http://eci.nic.in/eci_main/eci_publications/books/miscell/Debate_in_Constituent_Assembly_On_Elections.pdf
- India's judge-population ratio goes up marginally, 2018. In: *The Indian Express* [online]., January 7 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://indianexpress.com/article/india/web/indias-judge-population-ratio-goes-up-marginally-5014968/>
- JAFFRELOT, Christophe, 2002. Indian democracy: The rule of law on trial. *India Review.*, **1**(1), 77-121. DOI: 10.1080/14736480208404621.
- JAFFRELOT, Christophe, 2011. *Religion, caste, and politics in India*. 1. London: C. Hurst.
- JAIN, Bharti. 2018. Lokpal panel to pick eminent jurist on Mar 1. In: *The Times of India* [online]. Feb 26, 2018 [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/lokpal-panel-to-pick-eminent-jurist-on-mar-1/articleshow/63074320.cms>
- JASANI, Rubina. 2008. Violence, Reconstruction and Islamic Reform – Stories from the Muslim 'Ghetto'. *Modern Asian Studies*, **42**(2/3), s. 431–456.
- JEFFREY, Craig, 2001. 'A fist is stronger than five fingers': caste and dominance in rural north India. *Transactions of the Institute of British Geographers*. **26**(2), 217-236. DOI: 10.1111/1475-5661.00016.
- JMM MP Mahato shot dead by naxals, 2007 In: *The Hindu* [online]. 2007, March 05, [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://www.thehindu.com/todays-paper/JMM-MP-Mahato-shot-dead-by-naxals/article14729462.ece>
- KALABIS, Zbyněk, 2009. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola.
- Kalmadi arrested by CBI in CWG scam case, 2011. In: *Money Control* [online]. 2011, Apr 25, 2011 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://www.moneycontrol.com/news/trends/current-affairs-trends/-2116073.html>
- KAPOOR, Sanjay, 1996. *Bad money, bad politics: the untold Hawala story*. New Delhi: Har-Anand Publications.
- KUMAR, Ashwani, 2008. *Community warriors: state, peasants, and caste armies in Bihar*. New York: Anthem Press.
- LAW COMMISSION OF INDIA, 2014. *Electoral Disqualification: Report No. 244* [online]. New Delhi. [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: <http://www.lawcommissionofindia.nic.in>

- LAW COMMISSION OF INDIA, 2015. *Electoral Reforms: Report No. 255* [online]. New Delhi. [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: <http://www.lawcommissionofindia.nic.in>
- MAURO, Paolo, 1997. Why Worry About Corruption?. In: International Monetary Fund [online]. [cit. 2018-08-02]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/issues6/index.htm>
- MCEVOY, Jonathan, 2010. Commonwealth Games 2010: Child labourers pictured working on construction sites. In: *Mail Online* [online]. 29 September 2010 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1314976/COMMONWEALTH-GAMES-2010-Child-labourers-pictured-working-construction-sites.html>
- MCGIRK, Jan, 1997. Once a bandit... In: *Independent* [online]. 6 March 1997 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/once-a-bandit-1271253.html>
- MEHTA, Suketu. 2005. *Maximum City: Bombay lost and found*. New York (Etats-Unis): Vintage Books,
- MICHELUTTI, Lucia, 2007. The vernacularization of democracy: political participation and popular politics in North India. *Journal of the Royal Anthropological Institute.*, **13**(3), 639-656. DOI: 10.1111/j.1467-9655.2007.00448.x.
- MICHELUTTI, Lucia, 2008a. We are Kshatriyas but we behave like Vaishyas: Diet and Muscular Politics Among a Community of Yadavs in North India. *South Asia: Journal of South Asian Studies.* **31**(1), 76-95. DOI: 10.1080/00856400701874726.
- MICHELUTTI, Lucia, 2008b. *The vernacularisation of democracy: politics, caste, and religion in India*. New Delhi: Routledge.
- MINISTRY OF HOME AFFAIRS, 1993. *Vohra Committee Report*. [online]. New Delhi. [cit. 2018-07-29]. Dostupné z: https://adrindia.org/sites/default/files/VOHRA%20COMMITTEE%20REPORT_0.pdf
- MORRIS, S. D., 2011. *Forms of Corruption*. [online]. [cit. 2018-07-30]. CESifo DICE Report: Journal for Institutional Comparisons. **9**(2), 10-14. Dostupné z: <https://www.cesifo-group.de/DocDL/dicereport211-forum2.pdf>
- NAIR, Janaki, 2000. Language and Right to the City. *Economic and Political Weekly.*, **35**(47), 4141-4146.
- NAIRITA, 2013. Death Penalty: Why DMK chief seeks Karuna for Veerappan aides. In: *One India*[online]. February 18, 2013 [cit. 2018-07-22]. Dostupné z: <https://www.oneindia.com/2013/02/18/why-dmk-seeks-karuna-for-veerappan-aides-death-penalty-1153080.html>
- NAMBATH, Suresh. 2004. Veerappan as Robin Hood. In: *The Hindu* [online]. Oct 20, 2004 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.thehindu.com/2004/10/20/stories/2004102007931200.htm>
- NATH, Sunil Baran, 1969. Bandits In India: An Analysis Of Two And a Half Decades. *Criminology.* **6**(4), 58-67. DOI: 10.1111/j.1745-9125.1969.tb00212.x.

- NATH, Sunil Baran, 1969. Bandits In India: An Analysis Of Two And a Half Decades. *Criminology*. **6**(4). DOI: 10.1111/j.1745-9125.1969.tb00212.x.
- NEHER, Clark D., 1994. Asian Style Democracy. *Asian Survey*, **34**(11), 949-961.
- NOORANI, Abdul Gafoor Abdul Majeed, 1973. Ministers' Misconduct. 2. Vikas Publishing House.
- NOORANI, Abdul Gafoor Abdul Majeed, 2002. *Citizens' rights, judges and state accountability*. New York: Oxford University Press,.
- PALIATH, Shreehari, 2018. Indians Trust The Military The Most, Govt. Officials, Political Parties The Least. *India Spend* [online]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné z: <http://www.indiaspend.com/cover-story/indians-trust-the-military-the-most-govt-officials-political-parties-the-least-47310>
- PANICKER, Prem, 2002. The secret of Raja Bhaiya's success. In: *Rediff.com* [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: http://www.rediff.com/election/2002/feb/20_upr_prem_spe_1.htm
- PANNEERSELVAN, A.S., 2000. The Bandit as a Political Radical. In: *Outlook* [online]. 21 Aug 2000 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.outlookindia.com/magazine/story/the-bandit-as-a-political-radical/209918>
- RAGHURAM, Sunaad, 2001. *Veerappan: India's most wanted man*. New York: Ecco.
- Raja Bhaiya's new portfolio a comedown?, 2015. In: *The Times of India* [online]. Nov 5, 2015 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://timesofindia.indiatimes.com/city/lucknow/Raja-Bhaiyas-new-portfolio-a-comedown/articleshow/49665660.cms>
- Ranking of economies, 2017. *Doing Business* [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/rankings>
- ROY, A., 1999. Role of Election Commission in Ensuring Fair Polls. *Economic and Political Weekly*, **34**(37), 2633-2634.
- RUDOLPH, Lloyd I. a Susanne Hoerber. RUDOLPH, 1987. *In pursuit of Lakshmi: the political economy of the Indian state*. Chicago: University of Chicago Press.
- SADANANDA, R., 2002. Veerappan returns, abducts former Karnataka minister. In: *Rediff* [online]., August 26, 2002 [cit. 2018-07-22]. Dostupné z: <http://www.rediff.com/news/2002/aug/25veer.htm>
- SANCHEZ, Andrew, 2016. *Criminal capital: violence, corruption and class in industrial India*. New York: Routledge India.
- SEAL, Graham, 2009. The Robin Hood Principle: Folklore, History, and the Social Bandit. *Journal of Folklore Research*. **46**(1), 67-89. DOI: 10.1002/9781118517383.wbecj197.
- SHARMA, Sanchita, 2017. India's public health system in crisis: Too many patients, not enough doctors. In: *Hindustan Times* [online]. Aug 29, 2017 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://www.hindustantimes.com/india-news/public-health-system-in-crisis-too-many-patients-not-enough-doctors/story-39XAtFSWGfO0e4qRKcd8fO.html>

- SHULMAN, D., 1980. On South Indian Bandits and Kings. *Indian Economic & Social History Review*. **17**(3), 280-306. DOI: 10.1177/001946468001700302.
- SHULMAN, David, 1980. *On South Indian Bandits and Kings*. **17**(3), 283-306. DOI: 10.1177/001946468001700302.
- SLATTA, R. W., 1991. Bandits and Rural Social History: a Comment on Joseph. *Latin American Research Review* **26**(1), s. 145–151.
- STRNAD, Jaroslav, 2013. *Dějiny Indie*. Vyd. 1., dopl. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny států.
- The Indian Penal Code* [online]. [cit. 2018-07-23]. Dostupné z: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=201592
- VAISHNAV, Milan, 2017. *When crime pays: money and muscle in Indian politics*. London: Yale University Press.
- VARSHNEY, Ashutosh, 2014. *Battles Half Won: India's Improbable Democracy*. Penguin Books Limited.
- Veerappan sends cassette. 2002. In: *Express India* [online]. Aug 26, 2002 [cit. 2018-07-22]. Dostupné z: <http://expressindia.indianexpress.com/news/fullstory.php?newsid=14148>
- Vyapam scam: Madhya Pradesh ex-Minister Laxmikant Sharma charged, 2018. In: *The Hindu* [online]. February 08, 2018 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://www.thehindu.com/news/national/other-states/vyapam-scam-madhya-pradesh-ex-minister-laxmikant-sharma-charged/article22694519.ece>
- WAGNER, Christian, 1999. Democracy and State in South Asia: Between Fragmentation and Consolidation? *Asian Survey* **39**(6), 908-925.
- WEAVER, Mary Anne, 1996. India's Bandit Queen: a saga of revenge—and the making of a legend of "the real India". *The Atlantic* [online]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1996/11/indias-bandit-queen/304890/>